

**Paramiča taj o čačimo –
Románes LOVARA**

2

Paramiča taj o čačimo – Románes LOVARA

2

Angelina Dimiter-Taikon, Fatima Bergendahl, Iren Horvatne,
Jonny Ivanovitch, Kati Dimiter-Taikon, Mirelle Gyllenbäck
taj Mai Beijer, kon o projekto inkrelas

Sosipe

Anglunivorba.....	5

6. Romane sokáša taj báre djés

O manuš taj i zor.....	9
Vendégšégo.....	10
E romengi baxt.....	11
Mardo dilo.....	12
Ame gindonas pa jekhvárende.....	14
I Káli Sara.....	16
Papinjakofesto – Vasilica.....	18
Gurabie – Lalako pekimo.....	20
Najimo luludjanca.....	21
Boraki djili – Menjasonjaki djili.....	22
Hennakotradiciovo.....	23
Duj, duj – ek kamimaski djili.....	26
E rom aven te mangaven a Bettya.....	27
Baro biav gélo.....	28
I barimangi prinsesa.....	29
Bokolji.....	31
Ame las amenge néve gáda.....	32

7. Škola taj fritido

Ek lášo amal.....	35
Richardo.....	36
E Roma Kulturklasa taj e venedégura ando Ruso.....	38
Sitjárimateknika 1 – Intervjuvura.....	40
Sitjárimateknika 2 – Te les fakta anda e iskirimatecká xajinga.....	42
Sitjárimateknika 3 – Site sikaves khatar lan e xajinga.....	44

Gin majdur taj reses tjire suneskibutji	46
Če xábe si adjés?.....	48
Xabe si mišto.....	49
Muro šávo futbol kamel te khelel	50
Khelimaski grupa Terne çerhaja ando RKC.....	52
Me kamav te kerav butji e grastenca.....	54

8. Ame e rom trádas

Me kamav te trádav.....	57
Anda kodo ame e rom trádas	58
O drom ando Lourdes	60
When it's pouring with rain – Är ni kvar? Ni ska ut!.....	62
I Sara avili sar našadi ando Švédó.....	64

9. Cirkustrajo

Cirkusi	67
Muro suno sas te avav so o xárno nakhavel.....	68
Birinav te resav a školaki butji	70
Cirkusi Brazil Jack.....	71

10. Beršeskevrámi, álaterra taj natura

O kham taj i balval.....	75
Khereske álaterra.....	76
Romane sitjarimata taj phendimáta pa e álaterra.....	77
I žungali papinj.....	78
Muro grast o Marko	82
Kin eke grastes, dade! – Köp en häst, far!.....	84
Diktura pa o milaj taj pa o jivend	86
Khamesko – tunjárímo.....	87
E jaga mundajle – Eldarna har slocknat.....	88

Literatur regístra	90

Paramiča taj o čačimo – Románes LOVARA 2

© Text: Skolverket 2009

Form: Ordförrådet/Maria Westberg

Tryck: Davidsons Tryckeri AB, Växjö

Upplaga: 800 ex

Patretongo – registro:

Burhan Misirli, rig 9–11, 13, 15, 19–20, 22–25, 27, 48–49, 55, 57, 61,
63, 67, 69, 75, 86, 88–89

Rajja Wallenius, rig 29, 59, 76, 79, 80, 83, 85

Mikael Demetri, privato albumo, rig 39, 70

Kati Dimiter-Taikon, rig 37

Fred Taikon/É Romani Glinda, patrétongo arkivo, rig 16, 46, 51, 53

Malcolm Jacobson, rig 71–73

Rene Asmussen/Scanpix Sweden, rig 65

Anajimasko-adresa:

Fritzes kundservice

106 47 Stockholm

Telefon: 08-690 95 76

Telefax: 08-690 95 50

E-postadress: skolverket@fritzes.se

www.skolverket.se

Anajimasko-numeri: 10:1166

ISBN 978-91-86529-05-5

E gínimaske kenjvi i Paramiča taj o čačimo 1–2 kerdaspe pe e guverneroskodinipo ando 2008–2009, ke hodj te del žutori te keren kenjvi taj ávera sitjimaskomaterialo e nationelna minoritetonge. O Skolverketo kerdas kadi butji khetane a Šibakerodimaskeinstituciovosa, ando foro Stockholm.

Anglunivorba

Kadala romane sitjárimaske kenjvi i *Paramiča taj o čačimo – románes 1–2* si pe a romana šibako sitjárimo. Ande kadala kenjvi si so sikavel so sas dulmut, so akánik sas taj so pont akánik si e sitjárdenge dejanca, dadenca, paponca taj mámecca so sas kana terne sas taj vi akánik so kerdjolpe lenca. Khate si vi románe paramiči taj tradicionelna paramiči so phendej pala o romanimo. So andekadala kenjvi si kame-laspe sa te avel pala i romani rig, taj te sikadjol o romanipe kágodi. Ame so khetáne šutam kadala kenjvi remélinas ke hodj tume e sitjárde taj e sitjátorator so hasnina kadala, taj avena sa kade lošake taj inspirálime sar ame so butjázindam e kenjvenca. Remélinas ke hodj khate si tekstura, diktura, djila so sa e intregonenge pasolina!

Majbutféliticka šibake verziji

Kadala kenjvi si ávri dine ande kenjvaki forma pi arlicko šib, kelderashicko taj po lovaricko romani šib. Kadala verziji taj vi e švédicko verzija si pe e Skolverketoski rig www.skolverket.se. But tekstura akániki iskirime de si khate vi paramiči, diktura taj vi anda majpuráne romane kenjven so si ávreline.

Prezentálippe e grupenge

I paramiča taj o čačimo – romanes kezdiipe tekstonca ká šov sitjárde prezentálinpe. Vi romanes keren kado taj vi švédicka. Pinžáren tume? Kadala kecave sitjárdengej o majbut!

Tema

Kana majdur dikhen rakhen majbut féliticka temi. Selduj kenjvi sa kadej kerde. Anda kodo khotar kezdinen so o majfeder aktuálnoj pe tumáro sitjimo. *Me taj muri familja* temasa sitjon te kezdin o sitjárimo. Andi kenjva 1. *Iškola taj fritido* ek áver sakodjéseski temaj. Kado si andi Kenjva 2. *Romane tradiciji taj báre* djés si kecave temi so sako berš oprelen. Khate but teksturaj andi Kenjva 2. Anda kodo kana avri gindis tjiro sitjárimo dikh ande selduj kenjvi!

Metodura

Ande sako tema si majbutféliticka šibake levelura taj ká varisave tekstura palpále šaj aven. Angluneske o sitjárdo saj ginel zuráles taj apal šaj vorbin pa kodo so ginde. Maj pálal apal o sitjárdo šaj ginel korkori taj šaj hasnijles ká iskirimo vadj kana site phenel angla e ávera. Varisaval tekstura iskirimej sar dialogura. Kadala šaj ginen sar serepo (roll) andi klasa. Majbut si so intervjuvuraj. Andekadala tekstura si intre-santa ánde, taj vi si e sitjárdenge korkora intervjuvura például majphure romenca vadj kon butja keren, si vi sar lášo eksempel e sitjárdenge kado. E paramiči taj e tradiciji šaj si ek lášo grundo ke hodj te dramatizálin. Majbut példi si sar te butjázin andi *Metodoski-kenjva – Klasakotapastalatura pala o CFR*, Skolverket 2008–2009. Kado šaj len téle pa a Skolverketoski webbplaca *arlicka, kelderashicka, lovaricka* taj *švédicka* taj *englišicka*.

Europa konsiljosko ramkurzplano pi romani šib, CFR

Kana ávri lam so te avel ánde tar sar te avel ande e kenjvi ame ávri gélam pala e *Europako konsiljosko ramkurzplano pi romani šib* (Curriculum Framework for Romani, CFR, 2008) taj e *Metodoskikenjva – Klasake tapastalatura pala o CFR*. Kado sas kana khetáne šutam e *Metodoski kenjva* žanglam taj dikhlam ke hodj soske tekstura e sitjárden taj e sitjáratoren trubuj, te žanen te butjázin pala o *CFR Ramkurzplano pi romani šib*.

Šibake levelura

A šibake levelura ande a dejaki šib célzij pe e romane šavora taj ternimata. Ame e sitjárde taj iskiratora so iskirindam kadala tekstura vadj lamle anda ávera kenjven žanas i diferencija. Andakodo ande kadala kenjvi si so maj jeksinálo taj si so pe maj phára šibaj. E *CFR Kursplaneringoske* gradenca si khate tekstura pe levelura A2, B1 taj B2. Pe e névengo-levelo A1 rekomendálinas te žan pala kodala példi so si andi *Metodoski kenjva*.

Berš

E tekstura so si khate si e sitjárdenge de khatar e 9–10 berš taj majphure studentoge andi škola taj ando gimnaziumo. Ek rig anda e phendimáta žalpe vi te ginen zuráles taj vi grundoj kadal pe diskuzionos e majterne studentonca. Udjan akor si khate tekstura taj diktura so žanpe e studentonge kon sitjon pe manušengi – bári-škola (folkhögskola) taj vi kon sitjon ande bárengi škola.

Sosipe

Ke hodj te avel maj könjebben e studentonge taj e sitjárdenge te rakhen maj könjebben e tekstura iskirindam tekstura pala kakala rubriki.

Kenjva 1

- Me taj muri familja
- Ame e rom
- Mura daki šib si romani šib
- Romane butja taj vastenge butja
- I djili ande muro trajo

Kenjva 2

- Romane tradiciji taj bare djés
- Iškola taj fritido
- Ame e rom tradas
- Cirkustrajo
- Beršeskevrámi, álaterra taj natura

E iskiratora e tekstura iskirinde pe kodi šib so majfeder pasolijas lenge. Apal e tekstura perdal butjázinde pe e majbute varietetura vadj perdal sas šute švédicka. Ande kenjvi so si ánde taj a šibakoforma diskutalindepe andi butjakegrupi taj ávere tranzletoronca iš. Pe varisave vorbi pušlam ame khatar a Šibako konsiljo so si pi romani šib. Ame lam te mukas o švédicko verziono te avel pala o romano kade páše sar šaj, ke ká e sitjárdengo žanimo de za ceraj ande dejangišib te šaj avele šanca te len žutori anda o švédicko teksto te šaj bárol lengo žanimo andi romani šib.

E diktura lam anda antologi Bi kheresko bi limoresko – *Utan hus utan grav* taj pi originelno šib iskirinas taj o švédicko tranzleto. Sakodo e sitjárdonge prezentacia-vasa andi Kenjva 1. Kadalesa kamas te sikavas ke hodj e tekstura so iskirimej pe ávre dialektos šaj hatjárenles sa jékh. Vadj ke hodj sa jékh del ketji te zumaven te hatjáren!

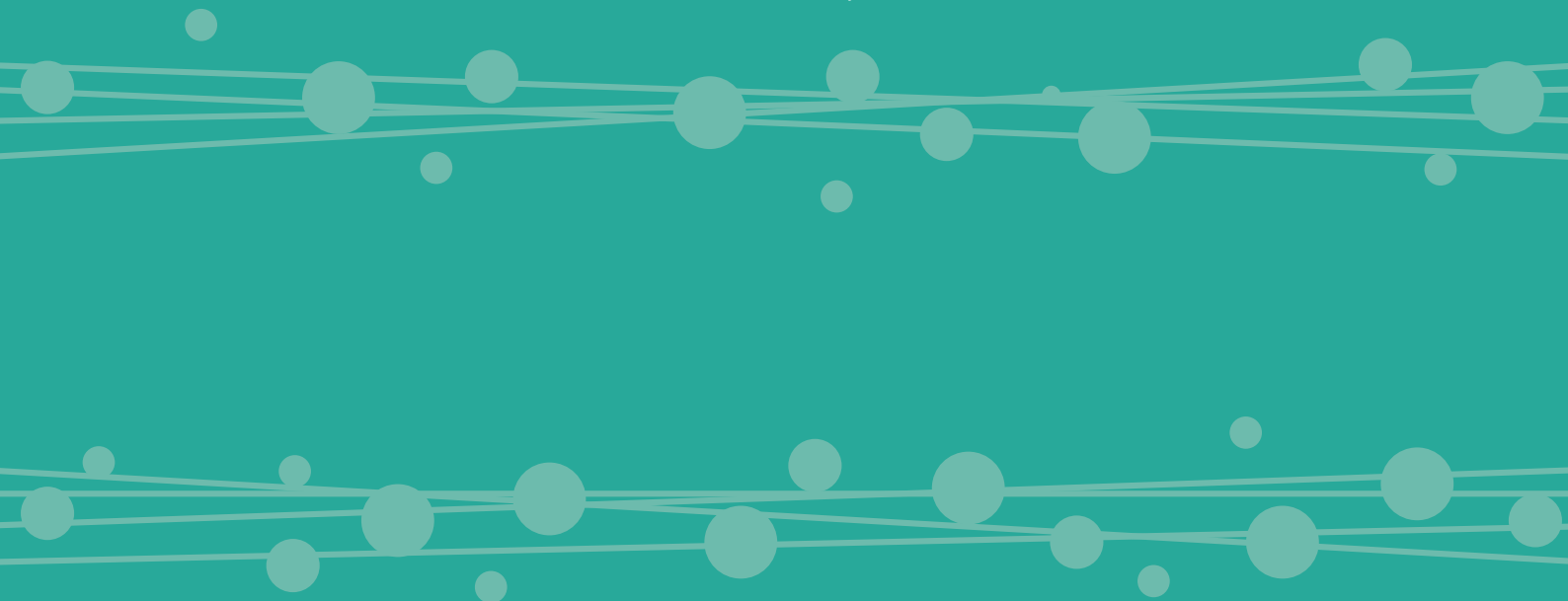
Bi amáro so butjikerdam vi ávera žéne sas amenca kon iskirinde, tranzletolinde taj dine pengo dikhimo pa a šibako iskirimo kadala sas: Adam Szoppe, Baki Hasan, Domino Kai, Dragan Lärland, Erland Kaldaras, Fatima Miftar, Hans Caldaras taj i Monica Caldaras. E ilustraciovura kerde o Burhan Misirli taj i Raija Wallenius. O Fred Taikon das vi puráne taj vi néve fotovura. Po palunimo e könjvenge si ek literaturesko iskirimo taj vi sikajimo si pe webboske riga.

Mangas e intregone ginatorenge baxt lenge sitjimasa!

STOCKHOLM, DECEMBERI 2009

Angelina Dimiter-Taikon, Fatima Bergendahl, Iren Horvatne, Jonny Ivanovitch, Kati Dimiter-Taikon, Mirelle Gyllenbäck taj Mai Beijer, kon o projekto inkrelas

*Romane
sokáša
taj
báre djés*

O manuš taj i zor

Ek djés gélas amáro Dél pi phuv. Vov kamelas te zumavel kas si o majbut zor. Vov zumadas o bar, de kadales nás khanči zor, kado pharadjilo. Vov las ávera dolgura/bajura taj zumadas, o sastri, i xarkuma, o kašt taj ávera zurále bajura. De khanči či ášilas, sako pharadjile. Mégči i phuv či ášili, vi kodi pharadjilas.

Atunči boldaspe o Dél ká e álaterra. E majzurálen las ávri, e tigršes, a medva taj e ruves taj sa e zurále ávera álaton. De či jekhe állaton nas zor.

Atunči o Dél ká o manuš boldaspe. Butájig zumadasles. Taj leste rakhlas i zor! Leste sas i majbári zor pi intrego juma. Vi ando čorimo taj vi andi briga, vov birindas o maj but. Vi čoro te sas taj vi tena nasles papučiči vadj xábe po djés les sas sajékh zor Ame e manuša birinas te dikhas kana amáre šavora meren, taj sajékh ávri birinas. Jo kadej kado taj na pa butes bristas vikodo ...

Romano gindimo i *Kati Dimiter-Taikon* phendasles

Lovara tranzleto *Iren Horvatne*

Vendégšégo

Rátji kerdjilo. Ávral numa e žukela šundjon taj i durutni djili. Andi soba tatjimoj, de i fejastra náštig phutrav anda e mucu taj anda e cincera. Muro dad taj muri dej inke či sutetar. Šunen ke vorbin pa o tehárutno djés. Hirtelen variko márel po vudar. Kon šaj si pe kadi vráma? Muro papo pale nasváloj? E palune duj-kurke sako rátji ká o doktori sas.

– Anjur, ža ávri tu taj dikh koni, phenel muri dej. Muro dad lel prépe pesko gad taj žal ávri.

Šunav ke hodj muro dad vorbij varikasa de mange lesko hango nás pinžárdo. Muro dad avel ánde taj phenel mura dake:

– Sabrije, katka ávral si ek phuro rom kas naj ká te sovel kadi rat. Les naj pinžárde khonik akorde. Vov numa ek rátji kamel te ášol. Tehára vov majdur žal peske dromesa.

– Na, náštig! Aj ame či pinžáras les taj čina žanas práles khanči, taj amen but šavoraj ando kher. Šaj mundárel amen sa ando kher. Vov náštig sovel amende. Bišavles áverká!

– Uštji opre taj ker kodo so phenav! Ker leske than andi bári soba. Naj báro ek rat te avel khate.

Muri dej kade kerel sar so muro dad phenel lake. Voj či kamel te xalpe lesa, ke šaj uštjaven amen opre. Muro cigno phral ketji but rulas ke hodj sutotar. Muri dej ingerdasles ká ek phuri romnji kodi téle las práles o jakhálimo. Taj palakodo njugodindas muro cigno phral taj kade sutotar.

Kana muri dej dikhel ke hodj o phuro rom meláloj taj šorválo taj numa ek čigni táškaj les po dumo muri dej gindoj peske, – Sostar vov avel khate? Kas rodel vov?

Voj pušel lestar, – Kames te xas variso?

O phuro phenel, – A! Me kamav numa te davma téle taj te sovav.

Detehára uštjel muri dej opre te kerel xábe e gestoske. De o phuro naj khote aba. Vov gélotar. Kana muri dej kerel o páto ká o phuro rom sutas, rakhel voj but love tela o šerand. Fajma kado phuro rom kas či pinžárasas kade kamelas te najisárel mure dadeske lesko lašimo so kerdas lesa.

Fatima Bergendahl

Lovara tranzleto Iren Horvatne

E romengi baxt

Duj rom dinepe gindo te žan te phiraven-pe ek kurko te šaj dikhen manušen taj te šaj dikhen len e manuš. Géle kaj géle, géle kaj géle, taj reslalen i ratji po drom. Naj amen kaj te sovas. Roden than, roden, roden taj rakhen ek phagerdo kher. Phende jekvareske, so rodam rakhlam. Den ánde ando kher taj phenel jék anda e rom.

– Petro, pašljudv to paša o drom, taj me pašljudvav paša o vudar.

– Mištoj, phenel o Petro.

– Del tut o Del laši rat.

Pašjile e duj rom, sutetar. Maškaral andi rat avel o gažo khére e kheresko. Dikhel sar soven e rom. Lel jek bári rovlji taj mareš žurales ando rom, kon sovel páše paša o vudar. Mukhel i rovlji taj žaltar. Uštjel o rom o mardo, taj phenel.

– Petro, sar sas te avel te pašlilanas to paša o vudar akanik, taj me te lav tjiro than.

– Mištoj, roma, phenel o Petro.

– Del tut o Del baxt.

Parude e rom thana, pašjile taj sutetar. Akana avilo o mato gažo, las i rovlji taj phendas.

– Kadales, káj sovel angla o vudar aba mardemles arátji, akanik te márdemas e ávres kaj sovel karing o drom. Márdas, márdas, márdas e romes, las peski rovlji taj vi gélotar. Kade si e romeski baxt. Pesavi rig te pašjola o rom, vaj vortolpe vadj na, sajek voj mardjol.

Ek prinžardi paramiai phendij khatar: *Angelina Dimiter-Taikon*

Lovara tranzleto *Iren Horvatne*

Mardo dilo

Varikana trajilas ek rom taj leski romnji. Von aba phure sas taj feri lengo jekh šavo trajilas lenca. Vov gero diloro sas. I dej phenel peske šáveske, - Sar avelas, muro šávo te žasas maškar e rom te sitjos ek semo godji?

Pala buta vráma patjajlas o diloro peska dako muj taj gelo maškar e rom. Žal ánde andek kher, bikodo te phenel te aven baxtale. Vov kade das ánde ando kher sar ek guruv ande ištálovos. Vorta kodi vráma e rom sas barvále, khote ando kher bešenas e rom taj ulavenas e galbi. "Tuke jekh, mange jekh". O dilo šavo gelas ángle lende taj azbalas len taj dijárelas le, taj či mukelas lenge páča. E rom kon ulavenas e galbi, xojajle, taj pélas lenge o šavoro řuto. - Mo, kon si kado řuto manuš, káj či del amen pača, trobul te šitjárables godji. O diloro šundas so von phende, taj pušlas lendar, – Sar tume žanen ke muri dej bišadas man te šitjären man godji. Kana e rom šunde so vov phendas, sas lenge dosta taj len taj phenen leske. – Žanas ame sa! Taj line te máren e dilores. Taj vi ávri šudeles anda o kher.

Rojimasa gélas o diloro khere, sa vuneto taj ratválo. Leski dej pušlasles. – So kerdan muro šavo, kon mundárdas tu? O diloro phendas peska dake so kerdas taj káj sas.

– Muro šavo, če dilo san, phenel i dej! Tu trobundo te phenes: Te avel tumaro djés baxtalo romale, te žutij tumenge o sunto drago Del, sa so ulaven te del tumen o Del te keren butivar taj sako te ingrel pe vurdona! Tu te phendanas kade, fajma vi tut dino e rom ek cera galbi. O dilo khoslas peske ásva taj phendas de kade kerela abaká.

Načilas trin, štar djés; taj gelo o dilo šavo pale maškar e rom. So dikhel, andak kher avri ingren eke mules. O dilo šavo das pe godji so šitjárdables leski dej taj laspe te cipij, – O Del te žutij tumenge! Te phiravent taj te ingren, taj šoha tena načol kado so ingren!" Kana šunde e rom ke so o dilo šavo šinavel lenge, line e rom te dikhen pejekváreste. – Mo, so phenel kado? No dikh so šinavel amenge! Naj dosta amáro bajo taj čorimo vov inke šinavel amenge majbut čorimo. Ašta šitjávles me. Dine po dilo šavo taj mardeles ketji ke daba reslas khere. Kade rovel sar te xasajvelas i juma. Vov rovel ande peska daki angáji taj phenel lake so pecondaspe. Pharimasa phenel leski dej leske,

– O, o muro šavo! Či trubusas te phenes kade. Numa: trubusas te les téle tjiro kolopo pa šero taj te šos tu te roves sar ek brišind. Sas te dikhes pala praxomo, sas te akahren tut pe pomana taj vi pilanas taj vi xalanas.

O dilo šavo či gélo ávri anda kher pe duj trin kurke. Daralas ke márdjol pale. Numa kana rucisajlas ando kher das pe vov gindo – Mo, so phenes te žav ávri te phiravavma maškar emanuš te šitjuvav godji? Kade phendas vi muri dej. Las peske zor o dilo taj gélotar ávri.

De dural šunel voj šukar djili, taj žaltar kothe. Kana sas páše paša o kher dikhel voj šukár urade romen. Vorta abav žalas. O diloro akana aba šitjilo godji, taj lel téle pesko kolopo taj lelpe te rovel taj cipil, kade žuráles ke savore line te dikhen peleste. Sa e rom kon sas po abav dikhel pe leste taj či hatjáren khanči. – Sostar rovel kado šavoro? Sostar cipij kade žuráles? Amende abav žal, loš taj baxt, taj voj rovel sar te mulo varikon. Naj laši butji kadi šavale, kana varikon rovel po abav kade žuráles. Trobunas te našavas kadale bibaxtales! Duj trin máte rom géle ángle ka o dilo šavo taj mardeles. Daba našlotar lendar o dilo taj či maj das o Del te žal voj maj butivar ávri anda kher.

Kade nakhel sako manuš kas naj godji. Kongodi kon ginadas vadj šundas kadi paramiča te avel sasto taj baxtalo!

Jekh prinžardi paramiča pa če bari butji si te žanes sar te aves laše taj patjivale, phendi khatar: *Angelina Dimiter-Taikon*

Lovara tranzleto *Iren Horvatne*

Ame gindonas pa jekhvárende

Ame ká e rom nadjon inkras a familija taj e njámos. Kado si ke butájig bešenas khetáne ande e lágera, taj vi ke hodj khetáne phirenas andi intrego juma. Sar ek bári familija trajinas, taj khonik nás bisterdo. Varikas tena nás xábe, atunči e ávera denasle anda pengó. Varikas te sas probléma, na feri leski probléma sas kodi, hanem e intregonengi, taj von zumavenas te žutin sar birinas. Kado nadjon zurálesi ánde ande rom te žutin a familija taj e njámo. (Vi kana kodo žéno či érdemelij te žutinles!)

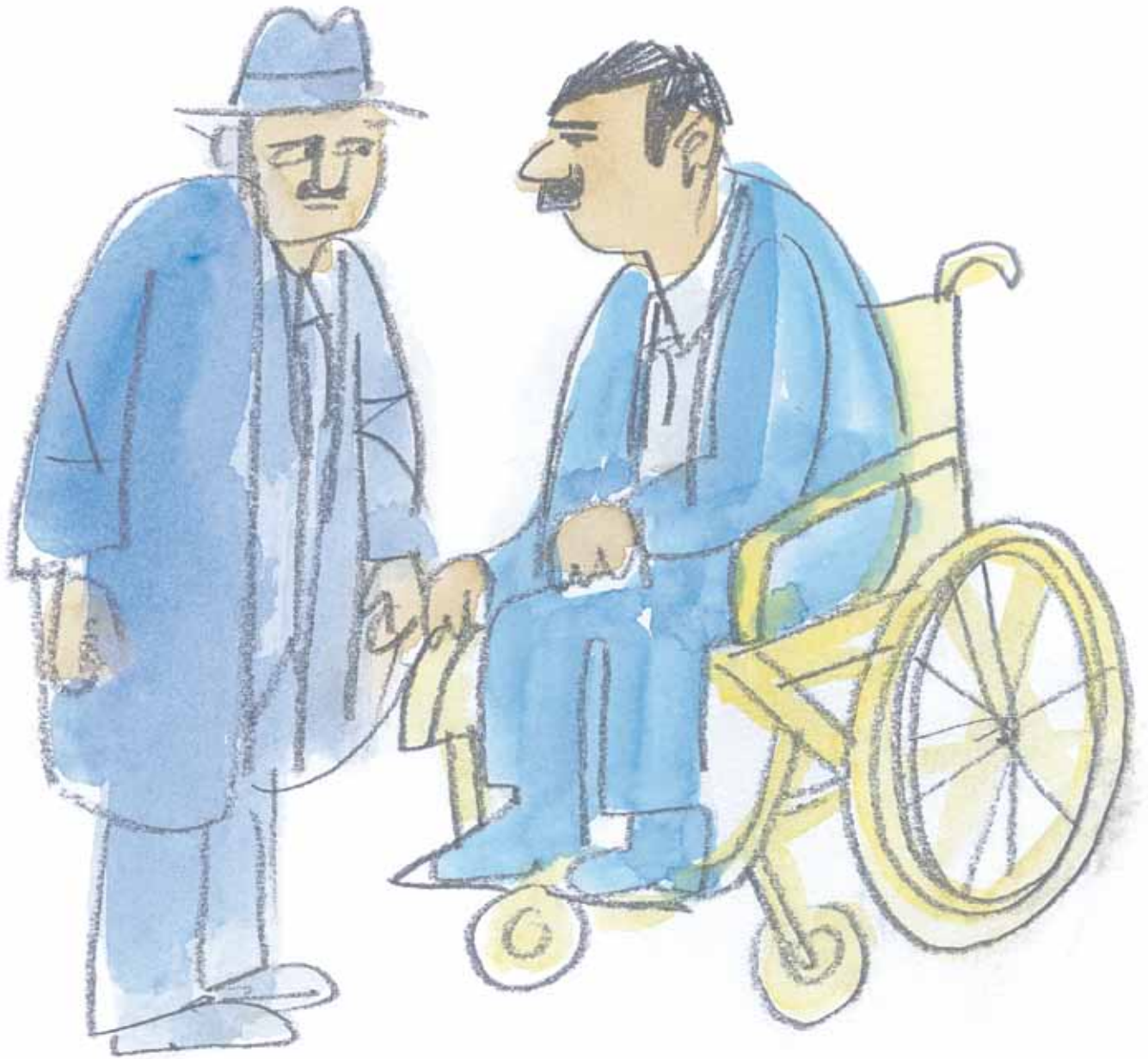
Sar eksempla pe kado kamimo šaj phenav, ke ame e rom či mukas amáre phuren ande phurengo- kher. Ame či birinas te gindonas ke hodj amáre phure so prá amende gindonas te mukasle ávre manušende kas či pinžáras.

Ek áver so e rom sitjon te sikaven ke hodj von gindon pa e ávera, kodo si ke kana variko andi išpitaj sako rom kon pinžárenles žan lende. Kado si zuráles romanimo taj kado si ande amári kultura. Unjivar kado pháresi a išpitake butjárengi te hatjáren ke če importantoj amenge te žas ká amáre njámura. Anda kado importantoj te rakhas khetáne ek drom so žutij ame te šaj inkras amáre tradiciovura taj sokáša.

Ame či kamas te žas palpále ande kodi vráma kana ande šudre vurdona taj cerhi trajinasas. De ame site rakhas ek rig te birinas te xutjilas khetáne taj te inkras amári kultura.

Jonny Ivanovitch

Lovara tranzleto Iren Horvatne

I Káli Sara

Sako berš pe e majušesko palunimo kidenpe anda intrego Europa majbut sar deš-ezera rom andek cigno foro, ando Francuzo so bušol Saintes Maries e la Mer. O ánav jellentij E sunti Mariorna anda o tengeri. O ánav cézizij ke hodj khate sas so kadala Mariorura mentosajline tena tason ando o Mediterano. I jékh sas pala o tradiciovo phenen e Jézušeska daki phenj a Suntona Mariaki, taj i áver so bušolas Salome sas le duje apostolengi dej so ká o Jézuš sas. Lenge musáj sas te nášentar anda i Palestina kana o Cesári anda i Roma e kristnon našavelas taj kamelas te mundárel le. Apal e Kristianura kerde ek khangeri pe kodo than te šaj seron ke khote sas kadala žuvja mentosárde. Khate šutine stativura e Mariornoske taj vi ek áver stativ opak terni žuvji kon žutindasle kadalake phenen i Káli Sara. O ánav paša i Sara dine ke laki morči maj káli sas sar e ávrenge.

Pak vráma e rom kade inkrenas a Sara sar speciálnona suntona manušnja taj andakodo kidenpe e rom pe kado than. Ek importante tradiciovo tela kado báro djés si o procesiono atunči e manuša ingren a Kála Sarako stativo ká o tengeri. Ánglal e murš šukáre grastenca žan. Khate inkren majbut miši taj but rom bolen penge šavoren.

Taj sa atunči maladjon e rom khetáne jekhvárenca, e Njámura taj e barátura. Pinžarde romane muzikake taj khelimaske grupi žan te sikavenpe opre tela kado kurko.

Šaj gines sar i Nadja Taikon hatjárelaspe pe kado festo pe Káli Sarako serimo andi i kenjva Tjejen fráñ Tanto.

Mai Beijer

Lovara tranzleto *Iren Horvatne*

Papinjakofesto – Vasilica

Vorbakohatjárímo

Legenda = ek phendimo so kerdjolpe kana o Dól vadj e andjalura aven ánde ande manušengo trajo.

Pala ek dulmutáni legenda* o Dól bišadas nadjon, nadjon dulmut papinjan pe e romengo žutori. E rom nášade sas taj nášenastar angla e gáže, de o báro páji tordjárdas len. Numa kade birinas te mentonpe te usina perdal o páji pi áver rig. Maškar e rom but žuvja sas, šavora taj phure so či žanenas te usin. Báro riziko sas ke hodj von sa tason te zumavena majdur te nášentar. De atunči o Dól bišadas e papinjan so žutinde e romen te resen pe e pájeski áver rig. But rom inkren vi adjés kado Papinjakodjés Vasilica pe kado serome so o Dól kerdes kado mištimo. Taj papinjen šinen téle te šaj seron ke hodj sar von mentondepe.

Kade sitjon te inkren i Vasilica

Sako berš 12 – to januári si ek tradiciovo ke hodj téle šinen so naj ando páro (páratlana) e papinjan. Anglakodo site užáren o kher, ke hodj sa užimo te avel. O áver djés či muken ánde ando kher khanikas kon či bešel khote.

14-to phutrel i familija pesko vudar eke manušeske so phenelpe ke hodj kadij i baxt, o sastjimo taj i loš anel andi familija soro berš. A familijako šero phenel ke hodj kon šaj avel lende ánde angluneske. Káj kado manuš site aven love taj horézo. Kana vov ánde avel kazgodesko šero andi familija khutjilel. Apal opre šudel e love taj o horézo taj phenel,

– Baxtáli Vasilica! Te deltume o Dól baxt taj sastjimo. Kado berš báro áldášij prétume de o aver berš inke majbáro avela!

E romes ek pohári páji den taj apal majbut féliticko xábe šon anglales, sar eksempe: pirogo masesa (pita), jania, kolpita, šax, papinjako buko taj patéa. Kana kado manuš zumadas sogodi palakodo a familijako šero zumavel anda o xábe.

Kana kado angluno manuš žaltar, palakodo aven e népura e njámura taj e barátura te mangel but baxt taj sastjimo a familijake pe kado báro djés. Pala i tradicija keren e manuša grupi taj kade žan jekhvárende taj zumaven kájpgodi pe e djéseske specialitétura. Kadalesa ke hodj von andi grupi žan sikaven ke hodj von khetáne inkren.

Kado báro djés inkren trin vadj štár djés.

Pala i tradicija si ke hodj kana e papinjan šinen téle site len sáma vi pe lenge jile taj buke. Anda kodo keren ke hodj te ášol lengi baxt. Anda kodala riga a papinjake so či peken vadj či tjiraven keren andale Patéa – pača.

I patéa pa papinjako šéro, kori, phaka taj purne khetáne tjiraven sirasa taj ek semo pájesa. Kana kado tjirilas ek semo šoren andek tejári o buljongo taj andekado šon love ánde. Kado keren ke hodj i familija te avel áldime barvalimasa. Kana o buljongo šudrol apal kado kerdjolpe sar želévo. Ke hodj kadi buljono parovel forma ke hodj folijas taj apal kerdjol zuráli (gelé) kado si sar ek simbolo ke hodj e rom sas te tason taj sar žutindele (mentondele) pi šuki phuv.

Fatima Bergendahl

Lovara tranzleto *Iren Horvatne*

Gurabie – Lalako pekimo

Ando februári, kado šoneske phenen e Gurbeti, kodala rom so po Balkáno bešen inkren kado djés ando februári taj phenen leske Bibako djés – Lalako djés. Pe kado djés site užáren o intrego kher. Kado keren ke hodj pala i tradicija i phuri Bibi – Lala, so phenen lake ke hodj čoxáji avel taj dikhel ke hodj užimoy ando kher. O majfontošoj ke hodj i mesáljaj uží, ke tena naj uží atunči i čoxáji peske vundjenca cirdel pa i mesája taj armája del o intrego kher. De te si užo atunči voj áldij a intregona familija.

Pe a Bibako djés Lalako djés, sitjon te peken koláčo. Áver djés korán detehára but šavora sitjon te aven taj angla o kher cipin – Shelja bokolja – A Bibake koláča!

I bori vadj i majphuri žuvji andi familija žal ávri eke báre teljáresa pe sos e kolákuraj taj maškáral ek memejij, taj voj del e šavoren a Bibake kolákura.

I recepta pe kadala kolákura:

ek kila áro
 ek árho
 ek čésa thud
 ek čésa cukro
 soda vadj bikarbona
 vaniljakocukro
 čil

Xamin khetáne sa kado te avel ek xumer. Šodrin ávri o khumer eke šodrovosa taj apal njomin ávri eke poháresa xumer. Pekle aká. Te kames šaj šos ek šoro cukro. Pašakado sirupo trubuj ek litera páji taj ek kila cukro taj ek cera vaniljakocukro. Tjiravles adig amig thujol. Muk te tordjol taj te šudrol ek semo. Apal šor pe gáta kolákura.

Fatima Bergendahl

Lovara tranzleto Iren Horvatne

Najimo luludjanca

– Menekše, ža opre! O páji tátoj! Muri dej uštjavelma anda muro suno. Mišto sas mange ando páto tatjimo sas khote ká pašuvos paša mure phenja. Ávral o kham kezdindas te tatjárel. Adjés šukár vojako djés avela. Adjés inkrasa amáro báro djés o Erdelezi. Adjés šinasa téle e bakres so arátji kindam.

Muri dej taj muro sitjárdo vorbindepe ke hodj slobodo tavav anda škola duj djés. Muri mámi kindas mange taj mure phenjange lole sandála, párne zoknivi/štrinflji taj lolo korako-láncó. I gajži kaste muri dej kerel butji ando kher das ame sakona luludjále coxi.

– Meneške, av aba! O páji šudrol! Uštjav tjire phenjan taj keren o páto! Fajma mindjárt aba avena e gostura/rom!

Andi najimaskisoba dikhav ek satjori luludjenca orgoni taj krangi pa o njárickokašt si ánde. Muri dej aba sas po piaco taj kado sa kinkerdas aba. Voj ávri kidel sa e krangi anda o satjori taj šole ando táto páji. Hatjárav sar i khan žal karingodi andi soba. Ando páji šol voj vi ek lolo árno. E phure románe manuš sar phenen kadale zelenimáton taj e lolo árnes čoxani zori. Kado kerel ke hodj e šavoren ružovi šama avena taj o lolo árno kerel ke hodj e šavora báron te aven zurále sar e zeleni krangi ando páji.

Ando intrego kher njárciskokašteske krangjaj taj orgoni. Muri dej taj mámi thoven pengó muj kadalenca. Pala ma avel muri phenj i Sabrija taj najol. Vi voj perdal site žal kado puráno dulmutáno najimasko rituáli*.

Fatima Bergendahl

Lovara tranzleto *Iren Horvatne*

Vorbako-hatjárimo

Rituáli = sar te keren palajekhváres kana inkren ek tradiciovo.

Boraki djili – Menjasonjaki djili

Aj, bori, tu šukár!
So situ khatar tjiro dad
Khatar tjiro dad, khatar kodo barválo?

Me andem manca mure duj kale jákha
Duj kále jákha , sar duj kále drákha.

Phralale, ká si ek šej
so šaj mangavasla
Ek šej te mangavasla amáre terne Anuroske?

Aaaaa Romalen, aaaaa šavale!

O brud, du sköna!
Vad har du med dig från din far
Från din far, den rike?

Jag tog med mig två mörka ögon
Två mörka ögon, som två svarta druvor.

Vänner, var finns en flicka
som passar som brud
En flicka som brud åt vår unge Anjur?

Aaaaaaaaaa romer, aaaaaaaaaa pojkar!

Tradicionalno djili anda Balkano

Hennakotradiciovo

Marci rátji

I sokra ángle lel e gáda so a borake avena. I familija taj e somséduva avile prezen-tonca taj i sokra ánav iskirij pe sako prezento, ke hodj te žanen kon so del. Sako kon avel po bijav žanen ke hodj kon so das savo prezento.

Tetrádji

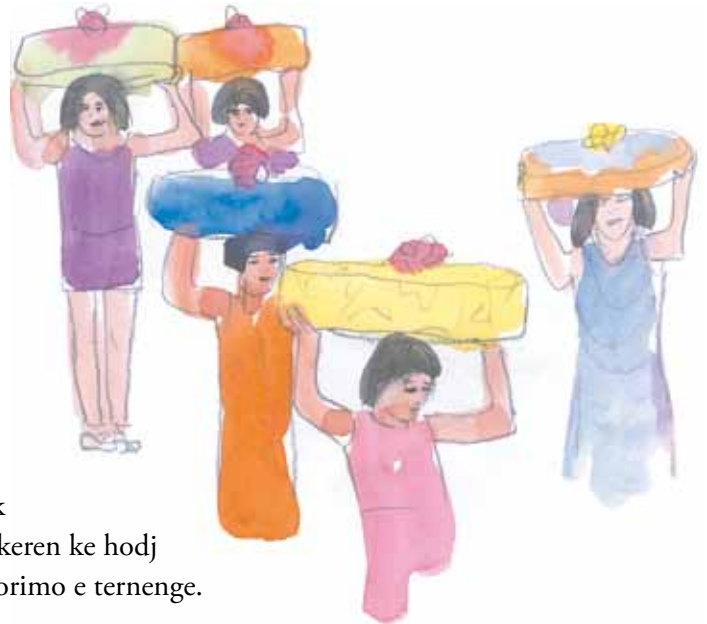
Pala o mizméri resle e mužikáša. E völegénjeski/mangajitoreski familija khetáne kidenpe angla o kher taj e žuvja khelen.

I henna ek patjiváli romnji kerel. I henna xamin andek kharkunotejári. Maškáral šon ek memelji. Kana ká i menjasonja žan khére, e terne šeja kas naj inke rom ingren e gáda, taj i henna ek phuri romnji ingrel.

Kana ká a menjasonjako kher resen laki dej taj lako dad lešin le manušen taj denle te pen cukrosapáji. Apal pak semo vráma vi i menjasonja avel e mužikášonca. Angluneske a sokrake vast taj purne čumidel te sikavel ke hodj kamel la. Apal i sokra opre vazdel a menjasonjako lolo fátjlo – diklho taj apal čumidenpe.

Apal len ek askamin ká i menjasonja bešela. Téle len prála i simádji so ande lake bali, vi e duj rupunethava. Apal aven duj žuvja so pijaven, jékh pa a daki rig taj jékh pa a sokraki rig taj apal von xaxaven jekhvären cukrosa taj pe a menjasonjako šéro šon love taj dejakothud, ke hodj te avella but thud kana voj pijavela peske šavoren.

Apal pe a menjasonjako šéro henna makhen. I henna so ášol pe ávera ternenge šéro makhen kas naj inke rom ke hodj vi von te rakhen pengi baxt. O páji ande sos penge vast xalade pala i henna pek užo than šoren ávri kado šaj si ká e luludja. Kado keren ke hodj tena šaj hasnin o páji pe nasule célos so šaj kerel čorimo e ternenge.

I menjasonja perdal žal te bešel pe kodo askamin ká i sokra bešelas. Prezentura den e šejan kon e gáda ingerde. I sokra taj lasa so si e manuš palpále žan khére e mužikášonca.

Žoja

Kado djés e žuvja žan te najon a menjasonjasa. Kado šaj keren pek priváto najimas-kothan vadj ká si táte pája. Xábe ingren penca sar eksempel mas, bokolji, safto, ... Kana i bori najili čumidel a sokrako vast.

Savato

E völegénjoski/mangajitora familija kidenpe taj phabárde memejenca ando vast žan kusa e mužikáša so maj ánglej ká a menjasonjako kher.

I menjasonjake henna šon pe lake vast taj purne ke hodj kongodi te žanen ke hodj voj aká colaxárdij. A sokrate si ek gad so e völegénjeskoj/mangajitorengoj taj voj zumavel te šol pe a menjasonjako šéro. Angluneske i menjasonja či mukel de po trito zumajimo aba mukel. Kadalesko célo si ke hodj i menjasonja tena dikhel sar la makhen a hennasa. Kado simbolizáljij ke hodj voj patjal e romesko muj taj pala lesko kerel. Kana kado gátaj i sokra lel a hennakotetjárjij taj garuveles.

Palakado djés o sokro taj i sokra khére ingren a menjasonja ande pengo kher. Tela kadala tradiciji taj sokáša o völegénji/mangajitora naj khote. Voj foglalimej te kerel sa so trubuj po savato rátji kana e gostura avena. O völegénji/mangajitora a menjasonjasa avel savato rátji ando restaurángo ká si e gostura.

But rom či colaxáren gajžikánes vadj andi khangéri hanem kana i menjasonja avel ande e völegénjesko kher taj keren kadala tradiciji taj sokáša phenen lake e majphure žuvja sar voj site inkrelpe sar colaxárdi žuvji.

Fatima Bergendahl

Lovara tranzleto *Iren Horvatne*

Duj, duj – ek kamimaski djili

Duj, duj, duj, duj, desh-u-duj

te tjumidav, te tjumidav lakho muj.

.//. Lakho muj me tjumidem.

Shel miji putjindem,

ahaaj, putjinden. .//.

Maezol sar sunó,

phabol sar o kham.

.//. Lakho muj si anda mom,

e jakha pe la phabon.

O hjilo pe ma phabol sar yagh. .//.

Jav, jav, jav, jav, tji janav kaj jav.

Pala late, pala late me merav.

Voj si mange maj gugli,

voj si mange maj lashi,

Ahaaj, maj lashi.

Duj, duj ...

Två, två, två, två, två, tolv gånger två

vill jag kyssa, vill jag kyssa hennes mun.

.//. Hennes mun har jag kysst.

Hundra tusen för en kyss,

det har jag fått böta. .//.

Hon är som en dröm,

hon strålar som en sol.

.//. Hennes hud är så len,

hennes blick är varm och skön.

Mitt hjärta brinner och hettar som en eld. .//.

Jag går, går, går, går, vet inte vart jag går.

För hennes skull, för hennes skull ger jag mitt liv.

Hon är för mig den sötaste,

hon är för mig den finaste.

Oh, den finaste.

Två, två ...

Tradicionelno rusicko – romani djili O *Hans Caldaras* butjázindas lasa taj tolmáčindasla kelderasiccka

E rom aven te mangaven a Bettya

Kadala pinžarde vorbin žan maškar e kelderaša, kana avel e terneski bari familja ká o kher te mangel a bora khatar lako dad te šaj del peska šeja peske vastesa.

E rom: – ”Kajli amari bori?”

A šako dad: – ”Tumari bori naj khate!”

E rom: – ”Na xoxav amen! Dikhlem ke khatej voj!”

A šako dad: – ”Te rakhenala, atunči tumarij i bori!”

Le rom: – ”Aven romale rodas a bora!!”

Sa e rom roden pala i bori

O šavo: – ”Dade, dade, rakhlemla, rakhlemla!”

A šako dad: – ”Mistoj šava, akanik keras baro bijav!”

A šako dad: – ”Žukaren romale! A bora či dav žikaj o xanamika či phenel mange sar te xav i jito piparka taj tena phabárelma!”

E šavesko dad delpe gindo taj phenel:

– ”De tu colaxa ke des a bora te pheno o čáčimo!”

A šako dad: – ”Mure šavora te meren!!!”

E šavesko dad: – “Les i paprika taj nakhavesla intrego!”

A šako dad: – ”Xalasma, xalem a seja!!!!

Te avel tumenge baxtali tumari bori!!!”

Kade gelas kana i Betty las e Erlandos.

Andar So Ame Kerdam khatar o *Erland Kaldaras*

Lovara tranzleto *Iren Horvatne*

Baro biav gélo

Amen e romen si amári kultura. Si amen amare krisa taj amare zakonura biaveske. Musaj mange te phenav tumenge pa mure dadesko taj mura dako romanticno biav.

Muro dad taj muri dej maladjile angluno drom ando 1932. De atunčara von phirenas čordánes pala jekhváreste tela oxto berš. Muro dad sas anda jekh fajta rom, taj muri dej sas anda jekh aver fajta rom. Taj anda kodo lenge duj familiji či trádenas pek than. Mure dades taj mura deja pa telefono sasle o majbut kontakto. Pala ek skurto vráma avilas avri ke e terne phiren pala jekhvareste taj kerdjilas ek xolji maškar e duj fajti. E rom kidepe te keren ek krisi te lenpe e terne vadj tena.

I krisi das e ternen ek čoro rezultato. Naštig linepe, de sa jekh e duj terne inkrenas kontakto jekhvarenca. Muri dej pušlas peska deja sostar či muken len te colaxáren, kana kade but kamenaspe. I mami phendas lake. "Muri šej, naštig te mukes man korkori. Sa tjire phenja colaxárdej. Varikon musaj vi te bešel manca".

Načilas jekh vrama. Mure dadesko dad taj dej avile káj muri mami pale te mangaven mura deja. Taj pale či dinela. Atunči muro dad mardas telefono káj muri dej taj phendas te nášentar. Phende kaj taj kana te maladjon.

O than, o foro kaj maladjile sas ando Jönköping ke mura daki familija sas khote atunči.

Muro dad reslas khote djese. Khatar i stancia las ek taxi taj tradas andi bár káj žukárelas muri dej préles.

Phendas lake te avel ávri po drom kana dikhela ek taxi. Kade našle ando Örebro, taj khote colaxárde andi khangéri. Lenge dada taj lenge deja šokolisajle. Taj kade gelas kana muri dej taj muro dad colaxárdine. Lengo biav inkerdjilas éfta djes taj e vendégura avile vi pašal taj vi dural.

Anda i: Jävla zigenarunge khatar i *Monica Caldaras*

Lovara tranzleto *Iren Horvatne*

Ande kadi kenjva i Monica Caldaras iskirij vi pa ávera tradiciovura pa o mangaimo taj bijav so si maškar e kelderasa.

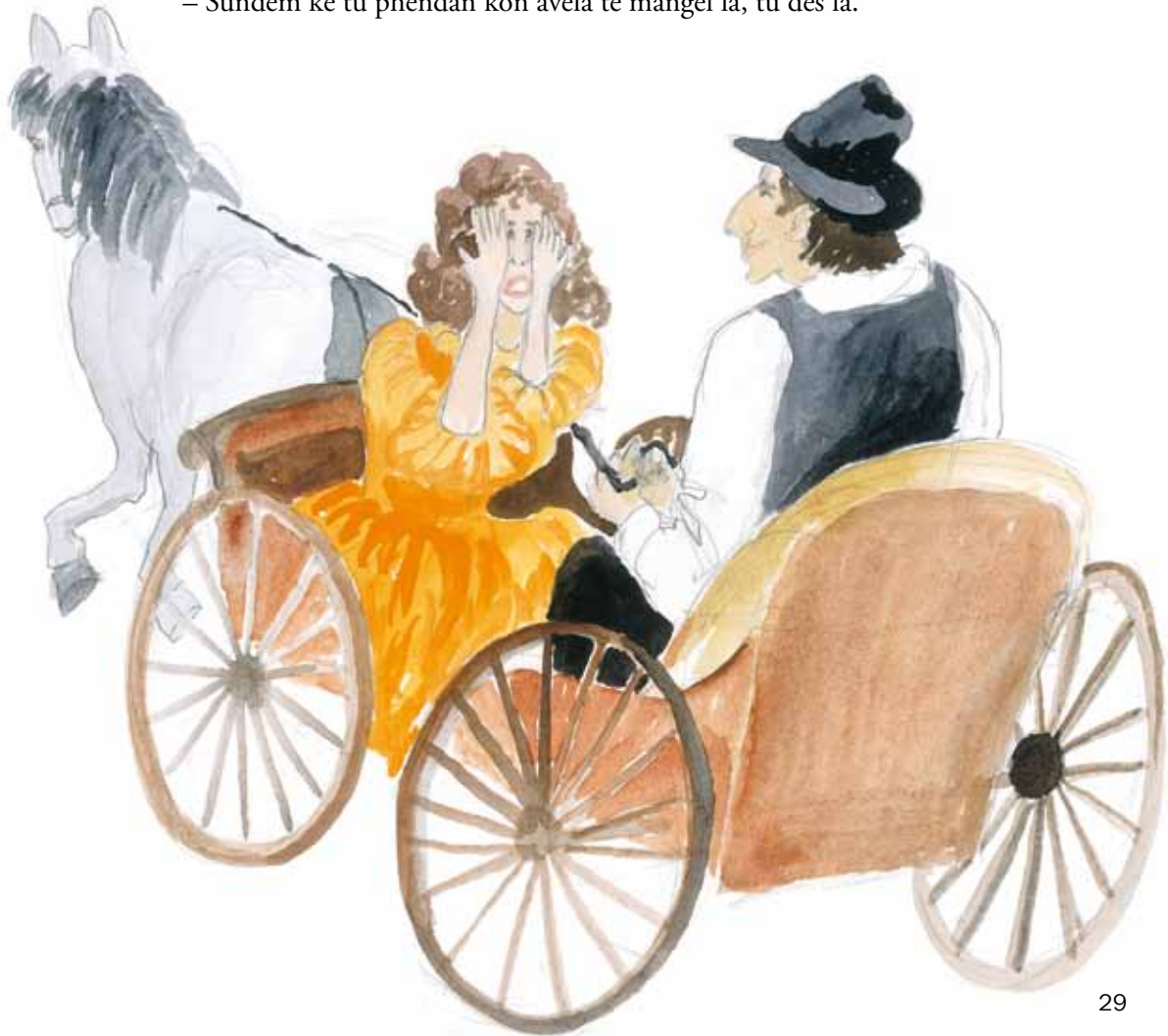
I barimangi prinsesa

Sas ek data ek prinseza kaj bešelás peske dadesa. Soro vráma avenas e kraja te mangen la. Numa voj sa rakhelas doša prérende. Pe jekh rakhlas ke baro nakh sas les, taj e jekeste arakhlas doš ke phiravelas okulári, pesako jekh arakhelas doša. Kade lako dad xojajlo pelate taj phendas.

O angluno kon avela te mangel tut, dav tut kothe, vadj avela čoro, vadj barvalo.

O gažo kaj sas les baro nakh šundas kado, taj uradaspe sar ek coro, taj gelotar kaj o kraj. Taj phendas leske.

– Šundem ke tu phendan kon avela te mangel la, tu des la.

Akanik naštig te lel palpale peski vorba o kraj, taj dasla khote.

I prinseza rovel, ke voj či kamel te colaxarel lesa. Kadale gažes sas les ek cinoro kheroro ando veš. Le dromesa karing o veš nakhle von grasten taj pušla voj kaske grast si kadala. O gažo phendas lake kadala si le grast khatar kodo kaj asajlan lestar ke sas les o baro nakh. Aj tráden maj dur akanik nakhen bare šukar, šukar khera, taj pale pušel lestar kaske si kadala khera, taj phenel o gažo lake.

– Kadala khera si khatar koko gažo kaj sas les baro nakh, kaj či kamlan te lesles.

Akana voj rovel. Aj kana avile angle kaj kodo kher voj las pale te rovel. Kodo kher nas lake drago, ke phagerdo sas taj sa mel sas.

No sar sas, sar nas nakhlas šov son. Ande jekh djes phenel lake lako rom ke vov žal andi butji. Numa čačes vov nas čoro vov numa uradaspe sar ek čoro. Vov sas ek šukar kraj. Baro nakh sas les, numa šukar taj barvalo sas. Ek djes tradasla lako rom te žal kaj o kraj kon bešelas khote páše paša lengo kher. Vov phendas lake, lašar ek bokolji taj inger leske ke e krajeske berši, taj kana reslas khote phendas.

Kraja, muro rom phendas mange te anav tuke ek bokolji ke tjire berši adjes.

O kraj xalas ek kotor, taj i gajži dikhlas peleste taj phendas.

– Me pinžarav tut!

– Sar pinžares tu man?

– Sar muro rom mezis.

O gažo sikavel lake peske gáda, ke vov sas lako gažo o čoro. Kade trajinde von sa mišto ande jek than ek ezero berš.

E paramiči phendi khatar: *Angelina Dimiter-Taikon*

Lovara tranzleto *Iren Horvatne*

Bokolji

I recepta:

350 g thulomas

100 g čil

1 čajoskiroj lon

1 čajoskiroj parno pipéri

2 1/2 dl páji kaj šaj zumaves le najesa

2 1/2 dl thud

1 xabeskiroj
pekimasko praxo

15–16 dl áro

Šinger o thulomas ande cine kotora, te aven 2 cm bare. Šuv ek roj čil andi piri taj pek o thulomas, taj kerdjol sumnakone zevelja. Le e piri khatar o bov taj šuv 100 g čil te bijal ánde le zeveljanca. (Tena kames či trubus te šos majbut čil) Šuv palpale i piri po bov taj tatjár o čiken, šuv ek roj cino xurdo parno pipéri taj šor o thud taj o páji ánde andi i piri. Šuv áro, ek cigni roj lon taj ek roj pekimasko praxo andek čáro taj hamin khetáne. Le ek tepšesa so si 30x15 cm bari, taj šor áro opral pi tepšija, bhuljár ávri i bokolji pe i tepšija taj šor cera áro opral pi bokoji. Šuv i tepšija ži téle ando bov taj muk te petjol 40–50 minuti pe 200 gradi. Kana gátaj muk te šudrol taj atunči šin i bokoji ande lungone kotora.

Pe sastimaste!

Angelina Dimiter-Taikon

Lovara tranzleto *Iren Horvatne*

Ame las amenge néve gáda

Valentina, Tamara (kaske vi Pavlena phenen), Patrizia (kaske vi Anuška phenen) ando 8 klasa phiren. Von vorbindepe pala i škola te žan ando foro te kinen gáda. Lenge deja/dada mukle le te žan pe a školako-balo so e báre studentongej sako berš. I Valentina numa kalca phiravel, voj či kamel e coxi. I Tamara iš hasnij kalci, de e skurti coxi maj feder kamel. I Patrizia numa lungi coxi hasnij, ke voj náštig lel prépe kalci vadj skurti coxi khatar peski dej/dad.

Ando magazino von but gáda kidine so te zumaven kamen. Ánde ande urajimaski – soba kezdin te vorbinpe.

Valentina: – No, so phenen? Ek lungo kalca taj ek šukar kavaji, kado si klasiciko! Vadj so phenen? pušel voj taj boldelpe.

Tamara: – Mmmm, šukáresi!

Patrizia: – Me či rakhav khanči šukár. Šaj žutin ma?

Tamara: – Av, Patrizia, majd me žutij tu.

Valentina: – Patrizia, na ker, le ek lungo coxa taj le ek bluzo páše. Náštig avel kecavo pháro!

Tamara: – Na šun préla, Patrizia, av majd me žutij tu!

Patrizia: – De, čáčimojla Tamara! Naj so zumaven.

Valentina: – Ęrton, Patrizia, či kamav te dukhavav tu, lešin žav žutinav tu vi me.

Sel trin khetáne žan aká te roden gáda a Patriziake, de či rakhen khanči šukár. De paluneske i Tamara opre avel pe varisos.

Tamara: – Me ávri gindondem variso! Le unžule muri skurto coxa taj kinas variso šukár bluzo páše!

Valentina: – Jo, de voj náštig hasnij skurto coxa. Bristerdan, vadj?

Patrizia: – Jo, muro dad te dikhelama ande skurtona coxa, či mukelma ávri te žav ži még či sim tranda beršengi.

Tamara: – Atunči aba tu romeste san, Anuška, na dara. Na ker aba zumav i coxa.

Patrizia: – Tu gindos ke či kerel khanči, vi romeste te avo, či dikho či kham taj či o šonatiko.

Valentina: – Tu dili san Patrizia. A Tamara čačimoj, de kade keras. Tela tjiri lungo coxa les opre i skurto coxa. Taj kana andi škola sam paruves, taj gátaj.

Tamara: – Jo, taj apal kana khere žas les prétu pale i lungo coxa.

Patrizia: – Bisterdan variso jékh. Gindonen tume te avela muri dej/dad vadj tjiro báro phral, Pavlena, atunči gátaj amenge. Vadj?

Valentina: – Tu de za but gindos!!! Sostar avenas andi škola? Von numa atunči avenas variso importante te avelas. Kado vi tu žanes, Anuška! Tjiri dad numa jokhar avilo andi škola. Kodo sas kana andi angluni klasa kezdindan.

Akánik pe a školako-bálo i Patrizia prépe lel i lungo coxa taj télal i skurtoj la. Lake amal žutin la. De anglakodo ke hodj e festoske végoj i Patrizia andi toaleta nášel te paruvel gáda. Atunči voj dikhel a Valentinaka deja/dades te vorbin laka dejasa taj dadesa.

Iren Horvatne taj Kati Dimiter Taikon

- So gindos so kerdjolpe akánik?
- Pinžáres kado situcono?
- Akánik tjire amalesa, keren tume o palunimo taj iskirin so kerdjolpe kana a Patriziaki laki dej/dad dikhel la!

KOTOR 7

Škola taj fritida

Ek lášo amal

Me pánžvar ando kurko žav andi škola. Lujine naj kecavo vojako, paraštunej o majfeder. Man but baráturaj andi i škola. Paraštune a "klasako časó" sitjol te avel ame. Me sitjuvav atunči te djilabav, vi romanes taj englišicka. But žéne phenen ke mišto djilabav. Jokhar kana djilabandem angla i klasa kezdinde unji raklora te asan mandar. Nás mange mišto. Brigisajlem. Palakodo kana ávri samas, ek raklji avilas mande so anglakodo šoha voj manca či vorbindas. Voj phendas mange tena gin-donav pakodo ke kukala raklora asanas mandar. Voj phendas ke me šukáres djilabav.

Pala o mizméri amári sitjárdi vorbindas amenca ke ame site avas láše jekhvárenca. Voj phendas ke kongodi láše site aven taj site sikaven respekto jekhvárenge. Voj phendas ke ame kerasa variso so phenen leske faddrar. Kado jellentij ke hodj kongodi pe ek kurko varikaske fadder avela andi klasa. Apal áver kurko pale paruvén fadder ávrenca andi klasa. Sar fadder site inkras e ávren kade sar ame so kamas amen te inkren e ávera. Mange lošakoj te avav fadder. Po rasto frukto sitjuvav te xav so muri dej užárdas mange taj šutas mange ande ek láda. Sitjuvav mure fadder te dav frukto. Atunči von lošan.

Ek lášo baráto mange si kon lášoj taj či kerel nasulimo ávrenge. Tè dikho ke ande muri klasa variko nasuli e ávresa, atunči me sitjuvav te phenav ke náštig avas nasula jekhvárenca. Unjivar site phenav a sitjárdake. Amen si ek cigni iskirimaski kenjva ande sos i sitjárdi iskirij sako kurko ke hodj sar ame samas če godjavera taj láše samas andi škola. Láše te samas taj godjavera atunci voj del ame ek čerhaj ande amári iskirimaski kenjva. Man aba but čerhajaj.

Mirelle Gyllenbäck

Lovara tranzleto *Iren Horvatne*

Richardo

1. Le Richardosko angluno djés andi škola

Muro angluno djés andi škola kamlema majfeder te bistrav. Rovos taj rovos. Muri dej taj muro dad ávral bešenas, numa i gajži muri sitjatorka či kamelas te mukel len ánde andakodo ke musaj sas mange te sitjuvav korkori te bešav andi škola.

Muro angluno berš andi škola čoro sas. féri nášostar khére kaj muri dej taj muro dad musaj sas te len man vastestar taj te ingrenma palpále andi škola. Me či kamos i škola, taj gindinos ke muri dej taj muro dad a školasa inkren, ke hodj már pe laki rigi, taj na pe muri. Maj ángle hatjárdem ke von kado kerenas anda muro mištimo.

Najis e Devleske, adjes phirdem intrego škola, taj adjes sim ek báro pianisto andi románi grupa "Gipsy Brothers".

Anda So ame kerdam *Richard Kaldaras Nikolizsson*. Lovara tranzleto *Iren Horvatne*

2. So kerdjilas apal?

Dešberš gélas miota o Richard andi škola gélas. Kodo aba žanas ke hodj či kamelas andi škola te žal, taj ke hodj vov nášelastar khotar sako djés. Leski dej i Monica taj lesko dad o Dragan khére sas taj lešinas még vov khére žal te šaj ingenles palpále andi škola. De so kerel vov adjés? Sitjol? Inke khelel andi Gipsy Brother? Maladji-lem e Richardosa te pušasles.

Šaj phenes sarsas tuke andi škola?

Či kamos i škola! Phenel o Richard taj asalas. Ando angluni klasa sako djés khére nášos, andakodo téle ášilem a školaka butjasa, taj viandakodo sas inke jokhar te žav andi angluni klasa. Andi dujto klasa aba majfeder sas, taj vi maj vojako sas ke me simas andi klasa o majgodjaver andi matematika. Andi štárto klasa me simas o majlášo andi engelska. Kana ando majbáro stadiumo phiros pháres sas, o jékh so vojako sas i muzika sas, phenel o Richard. – Kana muzik-časó sas o sitjardo mindig man mangelas te sitjárov mure klasake amalen pi muzika. Atunči phendem me mange ke i muzika sitjáro.

Phen pa tjiro suno?

Kana andi oxtoto klasa phiros turnérázinis mure phralenca e Internationell Gipsy Brothers Group, phenel o Richard. Kade bušolas i grupa de khatar o anglunimo, de adjés Gipsy Brothers. Ando 1996 – to berš vi i Betty ánde avilas ande amári grupa te khelel, voj importantoj andi amári grupa. Kana 19 beršengo simas lem te sitjárav e ternen te khelen piano. Sa atunči sitjilem te khelav po gitári taj pi harmonika. Me či sitjárav sar muro dad o Dragan, vov gindojo ke hodj o maj importanto si te sitjon o grundo taj e noti. Kana me sitjárav me anda i voja sitjárav taj kamav vi e terne so mande sitjon vojasa te sitjon taj te khelen. O Richardo phendas ke vov ando Románo Kultur Centrumo ando Malmö sitjarel.

Richard Kaldaras

Savala beršengiren sitjares?

O majterno 6 beršengoj taj o majphuro 60 beršengo sas kas me sitjárdem muzika. Me kazgodes sitjárav bi kodo te dikhav pe lenge berš, még von kamen.

Savo instrumento kames te kheles?

O piano kamav, de o majfeder pi bári zongora kamav (flygel). Atunči majbut čásura birinav te khelev, phenel o Richard.

So kames te keres tu majánglal?

O Richard bešelas taj gindojas taj apal phendas mange. – Či žanav, numa o Dél žanel mure planura maj ánglal.

Kati Dimiter-Taikon vorbindas e Richard Kaldaras

Lovara tranzleto *Iren Horvatne*

E Roma Kulturklasa taj e venedégura ando Ruso

Vorbengehatjárímo

Profilo = variso so nadjon ávri díčol anda e majbuta, vadj anda majbutes.

Delegaciovó = ek ávri líni grupa.

Roma Kulturklasa si ando Stockholm taj khote phiren šavora ande hamime berš vi cine taj vi maj báre. Numa kadi jekh klasa si kecavi ando intrego Švedo. Detehara žal sa a školaki butji pi romani šib, taj pala o mizmeri i intrego butji pe gajžikani šib si. I klasa phirel pala sa kodo kurzosko-plano sar sa e áver gajžikane školi, numa vi daki šib si andi klasa taj i butji si laki profila* romani. O gindo a klasaki si te vazden opre e duj šiba taj ande sa e temi kaj si len andi škola. O gindo palal kadala butjake naj romano, si rodino matrialo khatar ek roditora anda Kanada kon bušol Jim Cummins. Naj dosta ke si kaj klasa ek kulturako taj šibako profilo, i klasa šol vi baro sitjárímo pi fizika, kemija* taj pi matematika. E duj šerutne sitjáratora pi klasa si i Angelina Dimiter-Taikon taj o Mikael Demetri von selduj románej taj len si bari experienciya te sitjáren e romane studenton.

Vendégura anda o Ruso

But vendégura aven mindig ká o Roma Kulturklasa unji anda o Švedo taj unji anda thema, e vendégura si šerutne školake sitjáritora taj vi manuš kon roditoraj. So si maj važno e vendégonge si te dikhen sar si a klasaki butji, lengi metoda taj lengo matrialo so si len andi klasa.

Ando 2008-to berš kerdas o Roma Kulturklasa taj o Šavorenge samalinimo butji khetane. Baro planeringo kerde von anda Ruso sas te avel kaj o Roma Kulturklasa. I butji las lenge šov šon. I delegacia* kaj sas te avel anda Ruso sas šerutne rom, šerune školake, sitjáratora save kerenas školaki butji e romane šavorenca ande unji foron. Von sas anda i Moskva, Sant Petersburg taj anda Sibiria.

Kadala manuš ašunde pa Roma Kulturklasa ke si len šitjarimo pi romani šib taj kadala mangle von te aven te dikhen a klasaki butji. Kado sas intresno e rusickone šerutnenge taj e sitjáratorenge. E romane šavora ando Ruso či žanen i gajžikani šib kana von žan andi škola taj lenge si pháres te keren a školaki butji. I delegacia kaj avile line but gindura sar te keren butji andi škola e romane šavorenca ando

Ruso pala o Roma Kulturklasa. Ek butji sas te šon e romen te žutin ande e školake butji taj te avel kodo manuš sar ek žutori vi kaj i romani familja taj ka e sitjatora andi škola. Vi te si a školaki butji áver modelo ando Ruso sar ando Švedo, sas i butj sajékh láši e šavorenge ke rakhlepe taj ulade experienca jekvarenca. E studenturi andi Roma Kulturklasa sas barimange anda pengi klasa taj e vendégura anda o Ruso sas čudálime ke e šavora andi klasa sas kade mišto žanimo ande a školake temi.

Kati Dimiter-Taikon

Lovara tranzleto *Iren Horvatne*

Školake-šérutne taj sitjarde anda o Ruso vorbin a Angelina Dimiter-Taikonasa.

Sitjáromaskiteknika 1

– Intervjuvura

Kana o manuš fakta rodel anglak iskirimo (upsatso) vadj mujesko phendimo šaj hasnin mujesko vadj iskirimaske xaijnga. Akanik dikhas maj pãše pe sos trubuj te gindonas kana site keras taj sikavas ek mujesko intervjuvo.

Hodj tjiro intervjuvo te avel so maj lášo site gindis pe kadal:

Soj kodo so tu kames te žanes? Ker ek lista tjire pušimatona!

Po feladato "Kade trajinas e rom maj ánglal von bešle pek than" šaj pušes eksempel kadala pušimata:

- Sar sas te bešen andek vurdon? Sar dikhelas kado ávri? Ketji žéne bešenas andekodo? Soske butora taj vásura sas ando vurdon? Ká tjiravenas?
- Sar cirdenas e vurdona, sasle motora vadj grastenca cirdenasle?
- Ketjivar sitjonas te žantar pa o jékh than po áver? Kana site žantar? Kon phenelas ke ká taj karing te žantar?
- E ávere familjonca žanastar? Ká sas slobodo te tordjon taj te šon e vurdona?
- So sitjonas te keren e šavora?
- So kerenas e murš te birin te roden love hodj te inkren penga familija?
- So sas e žuvja te keren? So sas vojako taj so sas pháro?
- Kana line e rom te muken aba hodj te na žan krujo pa jékh than po áver? Anda sos?

Kas te intervjualis?

Gindon tu so žanes prala vadj prales kas pušesa? Sar avesa ando kontakto kadale žénesa taj sar šaj vorbis lasa vadj lesa?

Tu aba de ángle site phenes lake vadj leske anda sos pont la vadj les kames te pušes taj vi site phenes ke pesos tu kames te hasnis kadal phendimáta so von phenen.

Sar te avel o intervjuvo?

Gindon tu ke hodj sar o intervjuvo kames te keres korkori vadj ando paro varikasa. Kana duj žéne san majfederi ke atunči šaj pušel jokhar o jékh apal o áver taj vi birin kade te iskirin.

Te hasnin magnovo?

Profesionelna reportárura sitjon te hasnin magnovo hodj te seron sa so von šunde. De naj letko ke hasnin magnovo taj but žéne kas intervjuálin nervozna kerdjon khatar e teknicka aparátura. Atunči majfeder hodj pe e pušimata te aven deángle te žahen so te pušen taj te muken kas intervjuálin te vorbij slobodes.

Te butjázij e intervjuvosa

Tu site šos khetáne taj iskiris sa so ávri žanglan po intervjuvo so majsig, kana inke seros ke hodj so sas phendo khote.

Te lesa sáma ke hodj variso imortanto naj ánde, atunči trubuj tu te les pale kontaktko kodale žénesa kas intervjuálin dan.

Unjivar mištoj kodo kas intervjuálinde te ginel perdal so iskirimej, anglakodo ke ánde den o iskirimo vadj phenel angla i klasa. Atunči kodale manušes si šanca te phenel variso tena naj mišto, vadj šaj kompletáljij kecavesa pesos či avilas opre tela o intervjuvo.

Kodo musáji te ginel perdal o intervjuvo kon vorbindas taj so phendas, anglakodo ke publicálime avela ando magazino.

Sitjuv te intervjuális

Mišto avelas te trénelis andi klasa intervjuvoske-situaciovura. Keren e pušimata khetáne taj trénelin jekhvárenca ke hodj jokhar i jékh te pušel taj te phenel taj apal te paruven. Le sáma ke unjivar trubuj majdur te pušen tume pala kodo ke hodj so phenen von pe e pušimata.

Mai Beijer

Lovara tranzleto *Iren Horvatne*

Sitjáromaskiteknika 2 – Te les fakta anda e iskirimaticka xajinga

Kana kides khetáne materialo ká ek iskirimo vadj ek mujesko phendimo šaj rakhes fakta ande e iskirimaske xajinga sar ande e kenjvi, magazina nura taj Interneto. Khate aká dikhasa maj páše sar len kecave xajinga.

Te roden fakta

Kana gáta san ke če temasa tu keresa butji, site gindos tu ke so tu kames kadale iskirimasa vadj phendimasa te reses. Sar eksempel šaj las i tema: "Ek prezentáciovo pak pinžárdi romani romnji – i Katarina Taikon".

Kezdis kodo so žanes prála aba

- Voj iskirindas e Katizi kenjvi.
- Ande Katizi kenjvi pa pesko šavorikano trajo taj pa peski familija iskirij
- Voj márelaspe ke hodj e romane šavora ando Švédó te šaj žan ande e školi taj te šaj muken o lágéri.

Taj palakodo iskiris ek lista pe kodala pušimata so tu kames te žanes

- Kana kezdíndas voj te iskirij kenjvi? So sitjilas áver te žanel te iskirij?
- Anda sos voj las te iskirij kenjvi? Iskirindas vi ávera kenjvi sar i Katizi?
- Sar márelaspe hodj e romenge majfeder te avel?

Ande savala kenjvi šaj rakhav majbut fakta pa i Katarina Taikon?

Gino varisave Katizi kenjvi. 13 kenjvi si pa i Katizi! Kadala švédickaj iskirime. Sostar?

Pa i Katarian Taikon si andi literaturantologija pa e romane iskiratora Svarta – rosor - Kále o Tranan förlago 2003. Dikh hajkam si ando biblioteko vadj tjire sitjardes. Kadi kenjva švédickaj iskirime taj khate si vi andalaki kenjva ánde ande i *Zigenare är vi*, kadi ando 1967-to berš avilas ávri.

So si pa i Katarina Taikon po Interneto?

Po Google rodem taj rakhlem pherdo. So dikhlem sas

- *http://sv.wikipedia.org – Katarina Taikon* – Khate si skurtones kana taj ká kerdjili taj mulas, taj si lista pa lake kenjvi so voj iskirindas.
- *Ek artiklo ando Amnesty Press khatar o 16 juniuši 2008* ke angluneske avilas ávri i Katizi kenjva romanes.
- *Magazino KRUT nr 92/93* – Khate si artiklo khatar o Thomas Hammarberg cimoso Katarina Taikon mentoj kodalen kon télej pizdine.

Akânik ketji but materialoj ma ke hodj site lav avri anda mura butjako materialo

Me kamav te iskirinav pa i Katarina Taikon sar voj márelaspe te kerel majfeder e romengel! So palako šavorikano trajo žanav skurtones lav ánde.

Dispositiono

Apal avel o áver paso te keres ek lista = dispositiono ke so les ánde ande tjiro iskirimo vadj phendimo. Tu šaj vobis tjire sitjâritorosa ke hodj so voj gindoj pa kodo sar tu kames te keres tjiri butji.

Mai Beijer

Lovara tranzleto *Iren Horvatne*

Sitjáromaskiteknika 3

– Site sikaves khatar lan e xajinga

Vi kana mujeski xajingi taj vi kana iskirimaski xajingi lan hodj te hasnis ká tjiro iskirimo, site sikaves ke khatar lan tu kodala. Kado si ke hodj kodala kon šunen prátu vadj ginen tjiro iskirimo si te žanen von ke hodj khatar lan tu kodala taj site žanen ke hodj khatar šaj len von inke majbut informaciovo te kamena.

A kenjvakoförlago tordjol opre pe kodala fakti so andi kenjvaj taj ke hodj čáčej kana i kenjva ávri delpe. De šaj kerdjilaspe but sogodi miota i kenjva avilas ávri. Anda-kodo tu mindig site dikhes ke savo berš avilas ávri i kenjva.

Po *Interneto* majbut féliticko informaciovo si. Andako speciálnan importantoj te kontrolálin felelij anda kado webo. Tu trubujas te mukes kodala webura pesos či tordjol ke kon felelij pa kodi rig.

Tena san biztošo ande kodala xajinga so rakhlan, atunči šaj šos paša jekhvárende majbut xajinga. Puš vi tjire sitjáromores vadj kon ando biblioteko keren butji ke so von phenen pa kodal xajinga, so tu lan ke hodj čáčimaskej, šaj patjanpe ande le.

Mujeske xajinga

Šaj kezdis te phenes skurto pa kodo manuš vadj pa kodal manuša so tu intervju-alindan taj te phenes anda sos vorta len alosardan.

Iskirimaske xajinga

Khate si te keres ek lista pakodala xajinga so hasnindan. Andekadi literaturlista site avel ánde:

Kenjvi

- A kenjvako cimo, e iskiritoresko ánav, förlago taj te šaj ke hodj savo berš dine ávri i kenjva.

Sar eksempel: *Svarta – rosor - Kále ruži – Romani litteratura, kultura taj historia, Gunilla Lundgren, Bokförlaget Tranan, 2003.*

Te kames vi šaj des ke savo kapitlo vadj riga hasnindan.

Magazinoske-artiklura

- E magazinosko ánav taj numeri taj savo berši ávri dino. Anav po artiklo taj kon iskirindasles:

Sar eksempel: *É Romani Glinda, Nr 5-200, (rig 7), Romane ternimata and i Europa, Mirelle Gyllenbäck*

Interneto

- Ká rakhlan o webo
- Informaciovo kon felelij pa kodo vurma vadj iskirimo pa o iskirimatori

Sar eksempel: *www.sprakradet.se – tela MINORITETSSPRÅK/ROMANI CHIB si artiklo. Det romska språket.* Si majbut dialektura andi romani šib. Pakadi rig o Språkrådet felelij.

Kada des o citato

Tu sako vorba de iskiris ek rig vadj ek mondato andak kenjva, magazinosko – artiklo vadj pa Interneto artiklo atunči tu site sikaves khatar lan kado citáto.

Site šos ávri kruja e ”šošojesko kan” citátosko jelo taj site des khatar lan tu kado. Kade šaj dičol ávri: ”Kori, e paposko dad, patjalas zuráles po šoršok ke hodj mindig si variso hatjárimo kodaleske so ando trajo kerdjolaspe (Andar *I betraktarens ögon khatar o Hans Caldaras*).

Sitjuv te rakhes vurma

Mištoj andi klasa te žan perdal maj but féliticka xajinga taj te len sáma ke pe savala šaj patjanpe. Specialno te gindon kana pa o Interneto len informaciovo, šaj ginen pe e Skolverketosko webo *Kolla Källan!* <http://kollakallan.skolverket.se>. Kadi rig o majbut karing e sitjaritora taj karing e bibliotekarivura boldelpe, de khate si informaciovo vi e studentonge.

Mai Beijer. Lovara tranzleto Iren Horvatne

Gin majdur taj reses tjire suneskibutji

I Miranda Vuolasranta si ek romani romnji so sitjarel taj vi but berš kerel butji ando Strasbourg taj ando Helsinki voji pe e románe pušimáta. Khate lake duj šeja phenen ke sari te al ek dej aktivno so butji kerel. Inke na kade dulmut maškar le rom nas hodj e žuvja te keren butji. E romnja – e žuvja o majbut numa khére sas, taj ando kher kerenas. A Mirandake šeja bušon Miriam taj Miloja.

I Miriam phendas ke lake normalt sas kana voj cigi sas te ingrenla pi ovoda-dagis. Kado sas sako djésesko trajo lenge. Kana voj gélas i intrego škola gáta voj vi majdur géli ando gimnáziumo. Lengí dej žalas andi butji taj von žanas andi škola, phendas i Miriam. Muri dej mindig žutijas ma taj delasma vi lášo sitjárimo

Datako žanimo trubuj ande bute butjan.

so trubulasma ando trajo. Vi laki phenj sa kado phendas. – Amen sas ek normalno trajo ame žasas andi škola taj amári dej delas amen báro kamimo, taj voj mindig khote sas kana trubujas ame lako žutimo. Selduj phenja keren butji. I maj terni i Miloja kerel e phure manušenca butji. Lake kamelpe te kerel butji e phure manušenca, phendas. I Miriam kerel butji sar socialasistkinja. Voj khote žutij románe familijen, pa románi kultura taj vi kodalen žutij kas si e drogosa problemo. Voj vi sitjol akánik socionomoske.

Lengi dej i Miranda lošal peske šejange ke von butji keren. Ke i jékh e romen žutij taj i áver e phure manušen. Numa lengi butji nadjon phárij. Taj kana phári butijj tu vi site les báro pharipe te phenes sar te keren.

Adjés aba but žénende normalnoj te keren butji. Ale inke sa jékh but rom pušenpe, den ame e gáže butji? Del ame o sitjimo variso? – De ame šaj phenas tumenge so sitjilam ke o sitjimo nadjon fontošoj taj kodo nadjon but del ando trajo. Anda kodo ame phenas tumenge te žan ande e školi taj te ginen majdur tal tume ek lášo sitjimo so šaj ingrel tume maj dur ká tumári súneski butji so kamen te keren tume.

Kati Dimiter-Taikonr

Lovara tranzleto Iren Horvatne

Če xábe si adjés?

Orhan, Alija, Djurhana, Elvir taj Zorica khetáne vorbindepe te maladjon angla e xábe-skisala ke hodj khetáne te xan o mizméri.

Alija: – Oh, če bokháli sim! Či xálem khanči detehára.

Elvir: – Či me. Vendégura sas ame arátji taj kišin xálam taj vi kišin dem man téle. Taj kana uštjilem či simas bokhálo.

Zorica: – Če xábe si adjés!

Orhan: – Mášeski zumi taj xumereskišaláta.

Elvir: – Kado me či xav. Me žavtar andi čoska taj kinav mange ek keksoski čokoláda taj Coca Cola. Maj xo kana khére žo. Ke muri dej maj lášo xábe kerdas khére fajma.

Orhan: – Variso site xas. Pi fotbola tréne-lindam adjés site xas ek semo xábe. Či me či xav e mášeski zumi no akarsar lav mange xumereskišaláta. Ame či xas but másen khére. E majbut pizza, goja, hamburgare taj kecave xábenáta xav so sigo gátaj. De muri dej kerel lášo xábe perkelto, pherde papriki, pujo, phagerde krumpli taj sa kecave láše xábenáta.

Djurhana: – Či me či kamav te xav. Vi mange de za sigoj. De tena xo atunči či birinav te koncentrálij ma andi škola. E mášengi zumi lášij tumenge so trénezindan adjés. Ande kodi but proteino si. Ame e rom

feri kodo kamas sos lášo izoj. Na but žéne gindonpe ke hodj ketji kalorijaj ando xábe. Ame numa xas bikodo te gindonas ame ke hodj vi vitaminura trubuj ame so si ande fruktura taj zelenimáta. Ame numa o mas kamas te xas!

Elvir: – Na diljár! Tu gindis ke hodj tu sa sogodi žanes. De mure dades párno fusuj zurála paprikasa, taj vov kodo sako djés xala. So vorbis pa e kaloriji taj vitaminura! De pa o grilo čina tena phenav, muro dad pesko jilo del anda kodo!

Zorica: – Žas te xas vadj na? Me náštig lešinav aba majdur, muri djomra bašol.

Alija: – Čime či birinav aba te lešij. Vime žav!

Orhan: – Kon kamel te avel ká a školakisestra te del ame papiri pa o sasto xábe.

Elvir: – Me či žav! Av manca khére taj vorbin mure dadesa. Atunči tu šunesa so site xal o manuš sako djés!

Zorica: – Ha, ha ha! Kodo me kamos te šunav!

Fatima Bergendahl

Lovara tranzleto *Iren Horvatne*

Xabe si mišto

E celuri ande tjiro stato či trubol les feri sira, les trubol vi lašo xamos. O xabe kaj xas del kaj o stato energia taj kerel vi te baros. Bi xabesko taj bi pajesko či biris te phires, vadj te našes, vadj te usis vadj te kheles tu. Te avel tuke mišto trubos te xas sako fálo.

E statos trubol *paji*, mušaj te pes but paji.

Mašo, mas, arno, thud, tjiral taj šuklo thud

Ke si ande protienar ká zurárel tjiro stato.

Marno, krumpli, xumera taj borezo

Ke si ande kolhydratura kaj del tut sigo enegria. Ando cukro si vi kolhydrater.

Čil taj ulej

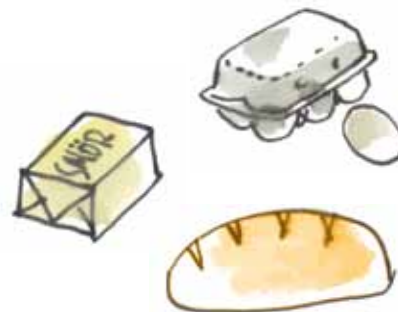
Ke si ande čiken taj inkrel o stato táto, mušaj te les sama te na xas za but čiken te na thuljos.

Žanes so trubus te xas te aves sasto?

Phendimo: Sa o xábe si lašo kaj o stato.

Žanes sostar si mišto te xas frukto taj muri?

Phendimo: Ke si ande C-vitaminura. Te či xasa vitaminura šaj nasvajves zurales. Ande naranča si pherdo C-vitaminura. Ande frukto taj muri si ek cukro kaj si lašo.

Angelina Dimiter-Taikon

Lovara tranzleto Iren Horvatne

Muro šávo futbol kamel te khelel

– Lášo djés, e Fritideskoinformationoj*.

– *Me Maria bušuvav, taj intresálijma ke sar šaj isirinaŵ ánde mure šáves pi futbala te khelel*?*

– Jo, si majbut futbolake klubura ando Malmö. E šavora šaj kezdin aba de khatar e trin berš. Ketje beršengoj tjiro šávo?

– *Vov si šove beršengo. Ale ká te pušavma?*

– Si majbut klubura ando Malmö. Angluneske site gindos tu sar kames tjiro šavoro te khelel futbala. Si klubura so šonpe zurales vadj si so kamen te sitjáren e eliton – e maj lášen. De akár savi grupa les mištoj te žanes ke hodj na sako šavoro žanel te khelel but taj karingodi, de o treneri phenel ke ande savo taj ká šaj khelel tjiro šavoro.

– *Če gáda taj bajura trubunles, taj ketji keren?*

– O maj fontošo si eke futbalištaste futbalicka papučí tan kénjelmeša. Si majbut féliticka de khatar e 200 koroni si aba. De ánde te khelen dostaj lenge vi e gimpapapuči, de te khelena pi čár trubujle rendeša karfenca – dobenca. Vi so e (sáne) purne šaraven kana malavenpe fontošaj, kadala tela i harišnja site aven. Kadal šaj keren de khatar e 75 koroni taj majbut, si but féliticka anda kadala te žalpe pont pala o purno. Kodo kon kapušij, site gindonpe ke trubuj les láše kapušeske kestjuvi taj fajma kamel pesko korkoresko lungo gad télal. Vi pe kodo site gindon kana phurdel i balval vadj del o brišind te al e šavoren ek sáno pa i balval so védij vadj brišindeske gáda. Taj ek pájeski gláža iš mištoj te al, tela o treningo tela lengo vast.

– *Trubuj inke te gindonav vi pe ávres so tu gindis fontošoj?*

– Jo, sar ek dej vadj ek dad e šavorenge kon khelel futbala site gindij taj sámítij ánde ke hodj butivar site trádkerel te ingrel taj te anele po treningo, taj ká e mačura iš kana khelen. Butivar bári konkurácijaj anda e majláše vrámi po treningo, majbutivar kana ándral khelen. O majfeder si kana khetáne žan taj vorbintume e ávre dejanca taj dadenca sar taj kana kon te ingrel taj te anel e šavoren.

– *Ande ketjes avel ánde te kezdiť muro šávo atunči pi futbala?*

– Vi kado majbut félitickoj, de maškar e 300 taj 400 koroni pek termino taj ke hodj ánde san iskirime sar medlemo kerel 100 koroni. De a phenjake taj e phraleske aba maj léznoj.

– *Najisarav tuke pa tjiro žutimo.*

– Naj pe soste, tu rakhes e klubbongo telefono ando katalogo vadj po Interneto, de áversar meg kana aba žanes biztošan ke kames tjiro šavoro te kezdiť pi futbala šaj khares viman, taj žutinav tu.

– *Najis. Dévlesa.*

– Dévlesa.

Iren Horvatne

Khate lošal e romane futbališti o Romano Merako andi Katrineholm.

* Ande maj cigne foron šaj kharen direkt ká e forosko vadj gavesko futbalklubo taj šaj pušentume vi khote sa pekadala pušimáta.

Khelimaski grupa Terne čerhaja ando RKC

De khatar o 2005-to berš si po Romskt Kulturcentrum (RKC) ando Stockholm ek khelimaski – grupa e šavorenge. Kon inkrel kadi grupa bušol Gislav Bilicki. Adjés repetalij i grupa duvar ando kurko kodale deše šavorenca kon aktivnaj andi grupa. Kana e šavora kezdin po khelimo butivar či žanen te khelel, andakodo šaj phenen de khatar o grundo kezdin sa te sitjon. De von dikhle ávera romane grupi kon khelel taj von opre dikhen pe kadala. E majbut šavora so kezdin si khatar e 8 berš taj khelen ži pe 14–15 berš. E šeja butivar lažanpe te khelen angla áveren ande kadala berš. Kado si čores, phenel o Gislav ke ande kadala berša kezdin te hatjáren so jelentij o romano khelimo čáčes. Kado na feri ek khelimoj so von khelen hanem butesa majbuti. O Gislav phenel kade, "O romano dukho sikadjol ávri perdal pa o khelimo!"

Numa romane šavoraj andi grupa. Anda kadal šavora but žénej so e romane khelimasa bárule opre taj kadalen si šajipe. Von numa te kamen kado talango von šaj keren kecavo báres sar von kamen. E khelimaski grupa butivar sika-daspe opre, vi ande e šavorengo programo ando Bollibompa ando Švédicko televizija. Vi po Švédicko Nationalicko djés andi Farsta khelde taj butivar si po Romskt Kulturcentrum ande majbute evenemangon.

I grupa kana maladjon na numa te khelen sitjon. I grupa kana khetánej vorbinpe pa kecaves so importantoj lenge taj pe sos von gindon. E khelimaska grupako maladjimo si ek kidimaskopunkto e romane šavorenge!

Mirelle Gyllenbäck

Lovara tranzleto *Iren Horvatne*

Me kamav te kerav butji e grastenca

Akánik phenav so me kerav po milaj. Pe milajeske vrámi ame ando Ungro žas, taj atunči ká mura daki dej taj dad – ká muri mámi taj papo khote ame bešas. Von andek gav bešen so Dorogo bušol kado si 35 kilometera khatar i Budapesta khatar e Ungrosko majbáro foro. Mure papos si ek farma so mure nanosa inkrel. Mure nanos trin šavoraj de von majphurej mandar, taj mure phralestar. E duj majphure aba či bešen khére. De mure kuzinosa e Janesa soro milaje khetánes inkras amen!

Muro papo taj muro nano e grastenca keren butji. Kado naj furavo ke ame anda e lováricka rom sam, taj e lovára mindig e grastenca kerenas butji taj foglalkozinas.

Me sitjuvav te žutinav e grastenca. Kado jelentij ke me sitjuvav te davle te xan čár, kukorizo ... De me vi užárav ando ištálovo. Vi te užáren ávri sitjuvav káj e grast. O majfeder kodoj kana vime šaj trádav e grasten.

Vime taj vi muro kuzino žas pe grastengo foro mure paposa taj mure nanosa. Pekodo foro kinen taj biknen e grasten. De ká muro papo pi farma aven khére butivar e manuša taj kinen e grasten lestar. O majfeder sas milaje kana samas ando Ungro ke muri kuzinka romes las, taj pe e grastengo vurdon trádam la po bijav. Vime po vurdon šaj bešlem mure paposa taj šaj trádem vime.

Iren Horvatne

*Ame e
rom trádas*

Me kamav te trádav

Me kamav te trádav. Kana či sam andi škola muri familja andi Spania kamel te žal. Mura dako njámo khote bešel. Angluneske taksivosa trádas ká o airporto taj apal eke báro samaljotosa žas andi Spania. Me butivar simas po samaljoto. But čásura lel te resas ži andi Spania. Angluneske daros kána o samaljoto vazdelaspe ando lufto, de aká aba vojakoj mange. Kana khote sam muro nano avel pala ame motoresa. Dragoj lesa te bešelpe ke vov nadjon sigo trádel. Kana khote sam mure kuzinonca maladjuvav. Nadjon mištoj amenge khetánes. Ame kamas te najuvas, te xas paho , biciglezinas taj tv-khelimo khelas. Kamav kana tačimoj ávral. Kana khére site avas pale brigaki sim taj unjivar rovav. Mange čores si ando Švédo bi mure kuzinongo.

Muri dej trine beršengi sas kana ando Švédo avilas peska dejasa taj dadesa. Muro dad phenel ke kado normálnoj maškar e rom ke hodj amen si njámo pe intrego juma. Vov ande bute themende sas taj ande sako them maladjilo romenca. Vov žanel te vorbij sakone romenca! Vov phenel ke rom sa njámuraj. Me atunči pušav lestar anda sos, taj vov phenel ke hodj e rom de khatar o anglunimo sa andak them aven.

Unjivar me khinjuvav po samaljoto kana andi Spania žas, ke kecavo lungo vráma lel. Muro dad phenel atunči, ke butesa majbut vráma lelas kana e rom grastenca taj vurdonenca trádenas anda o jékh them ando áver. Atunči me vojaki kerdjuvav ke hodj me po samjlota šaj žav.

Mirelle Gyllenbäck

Lovara tranzleto *Iren Horvatne*

Anda kodo ame e rom trádas

Vorbakohatjárímo

Vásura = ek ánav pe majbute váson so andi konjha hasnin sar e pira, a kávě-jakotjirado, platni, teára, šura, furki taj roja, pohára taj čěsi, thojimaske balaja taj inke but áver sogodi.

Čáre = ek ánav pe pira, tigaji, kani taj vi ávera sari brádji, vadj ande sos o xábe šaj inkren vadj keren xábe taj pimo.

Tela e ek ezero berš e rom žanas krujal andi intrego juma. Tela kadi vráma sas e grast, e guruva taj e magari e romenge maj láše amala. Kadala cirdenas e romenge vurdona pe sos sas e romengo intrego barvalimo: e gáda, xabe, vasura* taj sersámura.

I intrego familja žutijas pe a familjako inkrimo. E rom butjazinas eksempel te cinezin e báre pira aj vi ávera čáre* so anda i xarkuma sas. Ávera rom kováčolinas so ando márimo trubujas e ketanen vadj simádji kerenas. E rom vi biknenas košára, colura taj kotora. Sas kas tivoli sas hintenca, baxtjakarotasa taj tombolasa. E romnja rodenas love e drabárimasa. But rom trajinas vi anda khelimo taj djili.

Palak vráma e rom majdur trádenas ande e áver foro taj gav. De kado e rom na andakodo kerenas ke von kamenas kade, hanem andako ke von site kerenas kado. Kana aba nás butji po jékh than, musájsas te žan po áver than pala néve klienton.

Unjivar vi našavenas e romen. Ke e gáže či kamenas hodj e rom te ášon ande lengo foro vadj gav.

Adjés ando Švédó naj kecavi butji e romen so kerel hodj von te trubuj te traden krujo ando them. Aba naj khanikas báre xarkumakevásura so trubuj te cinezin. Kadala vásura parudine perdal pe e onicka. E čáre adjés ande e fabriki keren taj biknenle ande báre boltci. Cera žéne birin te kinen khereske vásura so vasteski butjij. Majdnem naj tivolivura aba, numa e bare vojaketana sar o Gröna Lund taj o Liseberg.

Ame e rom kana milaje tradas amare kampingonca na andakodo keras kodo ke site hanem andakodo ke kamas. Vojakoj te maladjuvas e njámosa taj amáre barátonca taj te žas pe e forura. But rom žan ande ávera thema te maladjon penge njámosa.

Mirelle Gyllenbäck

Lovara tranzleto *Iren Horvatne*

O drom ando Lourdes

Jokhar avilas muro dad taj muri dej te vorbin pa o sunto than o Lourdes so si ando teluni Francia, taj muro dad phendas, – Tu, Kati so phenes žastar khote? Apal muro dad pušhlas peske phralen taj peske phenjan taj peske népos hodj kamen vi von te aven. Ame but žéne samas anda intrego Švédó, ando Malmö kidamame ando 1963-to berš juniuši. Anda Dánia gélam perdal ando Njamcu.

Ká i njamcicko – gránica tordjárde ame. Či mukle ame perdal pa i gránica. Ame pušlam – Anda sos tordjáren ame? Amen sa švédicka – passporto. Ame švédicka statoske sam. De von numa kerenaspe ke hodj von či hatjáren. Žukárdam ek semo. Apal xoljajlam taj pušhlam. Soj kado dilimo khate? Šaj kharas khére ando Švédó? – Na, náštig. `Majd ame kharasa, taj ame patjajlam lenge. De von či kharde šoha. Von numa kamenas te kecinpe amenca, mível ame rom sam.

E cigne šavora bokhajle. Ame pušlam a gránicake – šingálen, ke hodj šaj žas ávri anda e vurdona te kinas xábe e šavoreng. De von či mukle. Sar phangle samas. Pi baxt ke hodj sas ame ek semo čokoláda taj kekso, so birindam e maj cignoreng te das. De lokes aba vi ame e majphure bokhajlam taj vi trušajlam. Pale pušlam e šingálen ke hodj šaj žas ávri. Pale na phende. De aká muro kuzino taj me xojár-nika kerdjilam taj kezdindam te cipinkeras pe e njamci, de muro dad phendas. – Ášon! Feri maj čores keren amenge. Či hatjáren anda sos či muken ame perdal pa i gránica? Von kamen amen te dukhaven, ke rom sam. Či patjajlem atunči me kado. Náštig keren von andakodo. Aj naj o márimo aba. De če dilo birij ek manuš te avel? Kado pušlem mandar kana pala štár časura mukle ame perdal pa i gránica – bokháles, trušáles, khines, brigasa taj dárasa. Žanasas so e romenca kerdine ando Njamco tela o dujto márimo, pa če čorimos géle perdal.

Tromasa te žas pale? Pušas jekhvárendar. Muro dad phendas atunči, -tráden numa! Nadaran, náštig keren amenge khanči. Kade trádam perdal pa i gránica ke amáro jilo ávri xutjelas. Muro dad pušlas a gránicake- šingálen, anda sos xutjilde amen téle von, – Ame numa kamasas te dikhas palatume, ke tume rom san, phende. Káj ando Njamco gélam sa čores sas amenca. Či mukle amen te ášas po campingplatco, hiába sas amen internacionálno campingoske – kultura. Von bi themeske romenge phenas ame. Ame sikadam lenge amáre švédicka passportura, de kodo či žutindas. Numa čungarenas pala ame. Butivar e šingálen kharenas préame ká e campingura. Ame dile samas ke gindinasas ke hodj e šingále žutina ame. De von amen numa našavenas. E

šingále či žutinde ame taj či o švédicko – konzuláto. Ame náštig keras khanči, phenenas amenge von. Len si čáčimo te našaventume pa pengo campingosko – than. Aj zumaven tume variso privátnone thanenca, inkáb. Kecave khine samas po intrego Njamco, ke majfeder numa perdal trádamas o intrego them, bi kodo te tordjuvas. De ká phure manuša iš sas amenca musáj sas te tordjuvas. Angluneske ando Frankfurt am Main tordjilam. Khote ánde birindam te žas ando campingplatco, kasko o than sas nadjon lášo sas kodo gážo. Vov mégči pala amáre passportura či pušlas. Ame sikadamle korkori. Jo, jo, phendas vov. Man či khal bajo khatar tume aven. O majfontošoj te inkren tume“. Khote ášilam duj djés, apal gélamtar ando Francuzo.

O Francuzo nás maj lášo sar o Njamco. Vi khote udjan kade čores kerde amenca. Pe či soske campingplacura či dine ame than. E francuzicka šingále inke maj nasula sas sar e njamcicka. Von numa čungarenas pi phuv kana pušasas lendar variso. Kana ando Paris reslam sas te trádas krujo pe e campingplacura te rakhas variká than. Kágodi kodo phenenas amenge ke hodj naj le than. Von dikhenas ke hodj ame rom sam taj andakodo phenas amenge kágodi kodo.

Atunči dam ame ek gindo! Mišto ánde site khelavasle. E romnja trubuj te keren anda penge dikhle turbáno taj ávera gáda site len prépe. Taj kade phenasa lenge pe campingura ke hodj anda o Turko vadj India sam. Tume šaj gindon tumenge so kamen, de ávri gélas amenge kade. O gážo kana dikhlas ke hodj rom sam, so das ame o than po campingo mucisajlas. Šoha či bristo lesko muj. Či birindas khanči te kerel aba. Ame či kerdam leske khanči. Či xálam ame khanikasa, čina mejárdam téle vadj čina cipinkerdam.

Kade reslam lokores ando Lourdes, taj khate hatjárdem ande muro trajo angluneske ke hodj vi ame manuša sam, khonik či asanas ame ávri. Khonik či dikhenas préame taj čina či vorbinas práame. – Dikh kutka romi! Nadjon lášo hatjárimo sas. Ando Lourdes ek kurko ášilam. O majlášo kurko sas so ande muro trajo perdal gélem. Te birij o manuš te hatjárel kodale bute natio-nalitétonca sa jékh hatjárimo. Sa kongodi lošake sas. Sa sakodo hatjárenas, e Dévles inkrenas taj rudjinas. Me či bristav šoha kodale bute luludjengi khan kodala šukára khangéra. Kodo kade sas sar o manuš andek juma te avilino ká numa mištimo si. Kecavo o manuš numa jokhar nakhel perdal ande pesko trajo.

Anda Jávla zigenarunge khatar i *Monica Caldaras*

Lovara tranzleto *Iren Horvatne*

When it's pouring with rain – Är ni kvar? Ni ska ut!

When it's pouring with rain,
And you've pulled down some lane,
When you're bogged down aside of the road,
When your Chavi's been ill
And you've just got a bill,
For some Lohva the law says you've owed.

At night cars come by,
At the trailers let fly,
When you're lying asleep in your bed,
You're rudely awoken,
Find your window's been broken,
Thank the Duhvi the baby's not dead.

A Gavver comes by
The next day to ask – "Why
You're still here; Why haven't you gone?"
With your tongue in your cheek,
You tell him, – "Next week,
For then, sir, I'll be moving along."

He then dikks the glass,
Lying there on the grass,
And says, – "Now what's all this mess?"
You tell him the facts
But he only reacts
By saying, – "You can't expect less."

När man nerstänkt av lera
har lyckats parkera
vid avfarten där vi stått då och då
och man nyss fått en räkning
som hotar om vräkning
och ungen har feber och gaster sig blå

och påsar med allt möjligt i
slängs från bilar som far förbi
då väcks man av glasklirr i vagnen en natt
när vi låg och sov
och jag sa "Gudskelov
att ungen inte blev manglad platt!"

Dan därpå kom en snut
"Är ni kvar? Ni ska ut
härifrån!" Och man vill inte bråka
så jag sa som det var
"Om en tre-fyra dar
då konstapel'n, då ska vi åka!"

Sen såg han allt glas
som låg där i kras
och han fråga "Vafan har ni för er?"
Fast när jag förklara
då svara han bara
"Kom inte och säg att nån stör er!"

Či žanas koni o iskiritori de voj si anda Anglia. Tranzlatalindas o *Sture Pyk*. Či žana ke hodj o iskiritori žanelas romanes de voj englišicka iskirjas- ke kamelas te te del pesko tapastalato ávrenge iš.

I Sara avili sar našadi ando Švédó

E anglune rom po 1500-to berš avile ando Švédó. Lengo njámo* de khotar bešen khate taj ando Finno. E ávera romane grupi maj pálal avile. E paluni bári grupa avilas ando Švédó khatar e puráni Jugoslavia* kana o márimo sas tela o 1990-to berš. But žéne anda kadala nášle, nadjon čores sas lenca e gáže mivelhodj von rom sas. Kana von avile khate but žéne či tromajle te phenen ke hodj von romi. Daranas ke hodj vi khate čores avena lenca e manuša, sar ande lenge thema.

I Sara 11 beršeski sas kana khate avilas. Voj čina kamel te gindoj pe kodi vráma még nás ando Švédó. Atunči voj brigaki kerdjol. Voj andi škola phirelas ande pesko them taj mišto sitjolas. La but románe amala sas, de kana o márimo kerdjilas laki intrego juma khetáne pélas. Laki familija anda jékh them ando áver bišavenas taj paluneske ando Švédó resle. Von kodo či gindonde ávri khate te aven. Laki maj láši amalkinja ando Njamco ášilas. But žéne anda lako njámo ande lako them ášile. Lake von nadjon hibánjzin, taj specielt laki mami taj papo.

Kana ando Švédó resline khonik či tromajlas anda a Saraki familija te phenen ke hodj von romi. Von gindonas ke len palpále šaj bišaven ande lengo them andakodo. Voj soro vráma daralas. Pala variketji berš maladjilas ávera romane šejanca so phende ke vi von anda o márimo avile khate. Von sigo amala kerdjile. Vi von sapakodo géle perdal, či von či phende ke hodj von romi, hiába sas von aba lungo vráma khate.

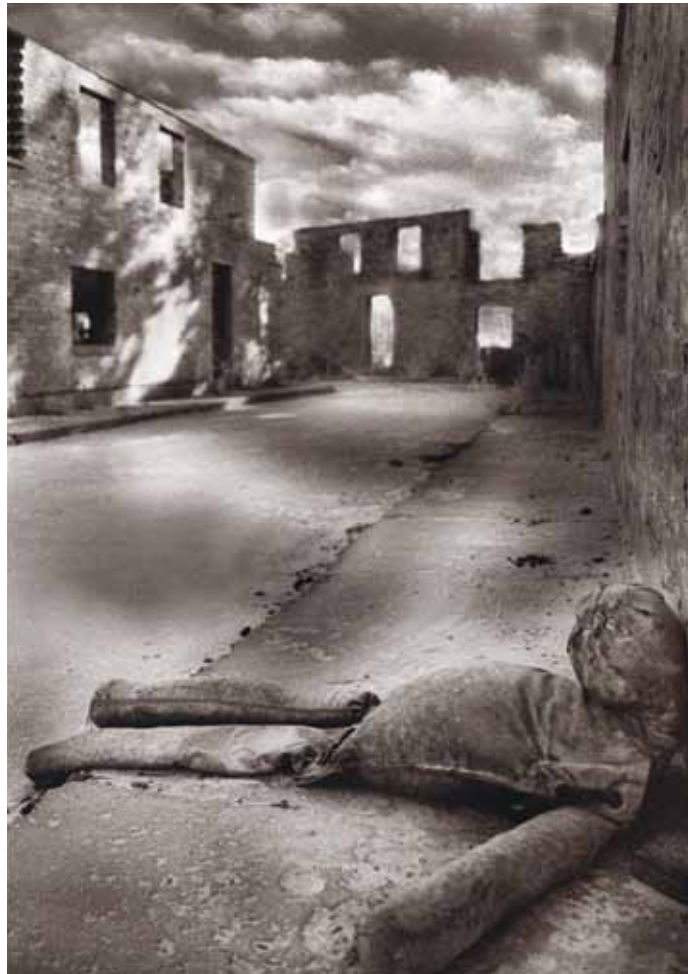
Aká žanel i Sara ke hodj laki familija šaj ášol ando Švédó. Či trubuj te daral ke hodj palpále bišavenle. De sa jékh voj inke daral. Butivar la si daravne sune pa kodo so voj dikhlas ando márimo. Voj nás ande pesko purano them desar von resle ando Švédó. De sajékh voj remélij ke hodj ek djés šaj žala palpále te dikhel peske njámos kon nadjon hibánjzin lake.

I Sara adjés barimangij ke hodj voj si románi ando Švédó, de sajékh hatjárel ándral dár. O márimo vurma muklas ande la. Ande lako them e romen nadjon negativan lenas, taj hiába žanel ke ando Švédó áversar si, sajékh variso či birij te mukel. A Sara štár phenja/phrala si so sa maj ternej latar. Unjivar kana ando foro žal peske phenjanca/pharalenca voj gindoj ke hodj variko pala le žan ká von romi.

Ká i Sara but čorimo dikhlas taj dikhlas e manušen ando čorimo so géle perdal anda kodo ke hodj von romi, kamel voj anda kodo te žutij pe rom kon či birij taj či žanel te vorbij anda pes korkori. Voj kamel te sitjol juristoske* po univerzitetu. Žanel ke hodj sitjimasa maj feder birij te žutij pe manuša kaske čoresi, ke o sitjimo del zor.

Mirelle Gyllenbäck

Lovara tranzleto
Iren Horvatne

E čore sune inke si.

Vorbengohatjárímo

Njámura = šavora taj unokura taj kodalenge šavoara ande bute generationon.

Jugoslavia opre hulade pala o marímo po 1990-ta berša kerde: Bosnia, Kosova, Kroacia, Makedonia, Montenegro, Serbia taj Slovenia.

Jurist = kon sitjol e zákoura. E Juristo šaj kerdjol fiškároši. Kadi vorba si latinicko taj jelentij kon anda ávres vorbij.

KOTOR 9

Cirkustraja

Cirkusi

Av kin biléto.
O cirkusij ando foro.

Vi cigne, vi báre, phure ánde žan
roden pengo than.

I djili žal
taj phenel amenge.
O Dél andas tume romalen, taj šavoralen
Dikhen pe ame taj máren tumáre palmi!

E kále grast aven
taj nášen andek karika.
Téle bandjon, pe čangende den

O elefanto bároj taj thuloj
vov khelelpe peske nakhesa
ando takto pi djili.

Fatima Bergendahl

Lovara tranzleto *Iren Horvatne*

E párne, cigne žukela nášén
andek karika, xutjen maškáral andi jag
von patjan penge gazdasko muj.

O makhlo bohoci avel.
E intregi šavora asan.

Ame xas taj pas kecavo so gugloj
taj so loš del ande amáro jilo.

Muro suno sas te avav so o xárno nakhavel

Kana o Hans majterno sas peska familijasa taj ávera romane familjenca žanas krujal ando Švédó. Len sas lengo cirkusi. De khatar o anglunimo e tavaseske ži po palunimo po milaj krujalphirenas ando them te sikavenpe opre. Ande kado teksto o Hans intervjuamej ke hodj sar sas lenge.

Mirelle (M): Ande savi beršeski vrama kezđindan tume te keren tumáre cirkuseski butji?

Hans (H): Kana o tavasi avelas lasas ávri amáre kampingura, báre motora taj e intregi materialura so trubujas ame ká i butji te birinas te trádas krujal amáre tivovivosa. Phári butji sas. Kongodi andi familija žutinas.

M: Sar dičonas e jivenda ávri?

H: E jivenda butivar lungi taj pháre sas. Sas amen khera krujal o Švédó pe majbut jivenda. De tena nas ande kampingura bešasas. Anda amáre njámura bute žénen nas khera tela o jivend von anda kodo mindig ande kampingura bešenias.

M: Sosa kerenas butji tela o jivend?

H: Bikinkerasas, so kerasas e tovara. Butivar žasas pe e jivendeske bazára. Khate maladjonas ávere romenca. Kado žutijas ame te trajinas perdal ži ká o áver tavasi, atunči lasas ávri amáre kampingura, báre motora taj cirkusi, taj atunči šaj kerasas kodi butji so amenge sas maj drágo.

M: Butivar sas kade ke e šavora sa kodo kerenas so lenge dada taj deja?

H: Jo, báro respekto sas karing i dej taj dad taj kodo so kerenas e vastengebutja, o artisteri taj kodalesa sosa butjázinas. E šavora so ando cirkusi bárile opre vivon kamenas te aven variso ando cirkusi. Sas kasko sunosas te avel vražhitori, o xárno so nakhavel, akrobata vadj so po šélo khelel. Kana báre kerdjile butivar kecavenca colaxárnas kon cirkusesa kerelas butji. Andakodo žanenas te den vi penge šavoren kodi puráni butjako žanimo. Kana me 14 beršengo simas kamos te avav so o xárno

nakhavel. Pakadi butji dikhos soro jivend suno, hodj po milaj te žanav te sikavav opre. Kana o milaj avilo me nadjon mišto sikadem opre muri butji taj atunči barimango simas!

M: Sas tume speciálna rutinura anglakodo ke sas te sikaventume opre?

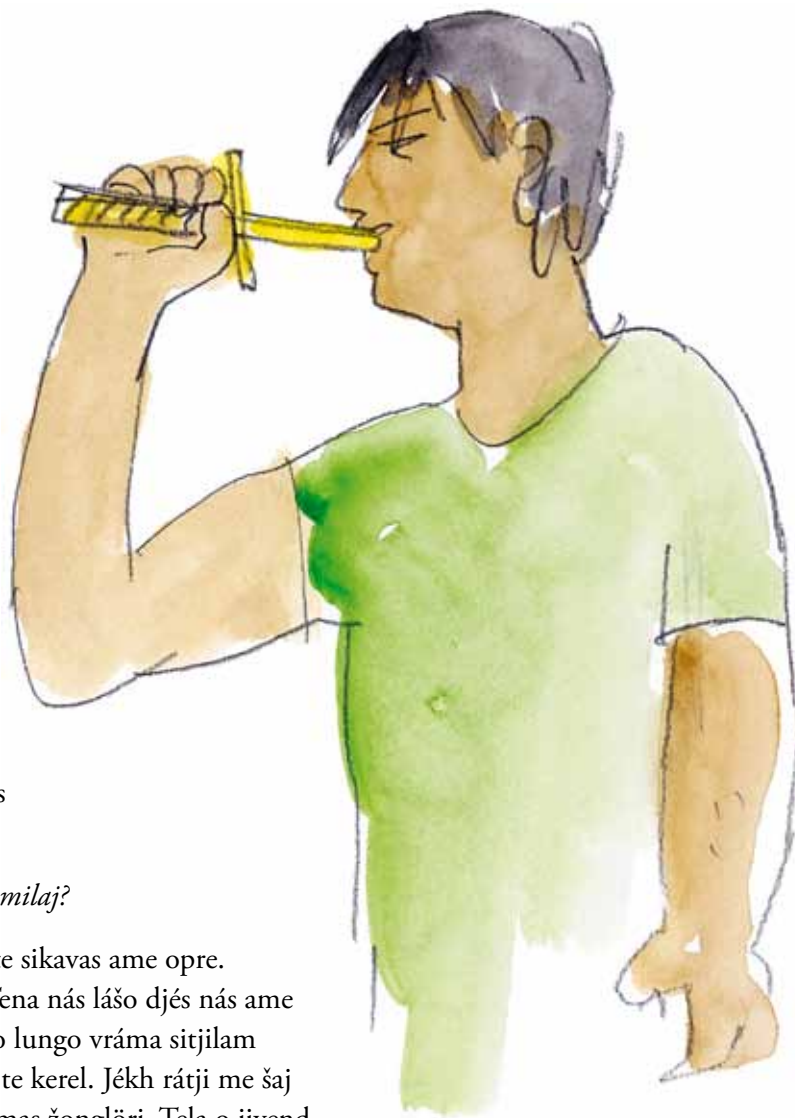
H: Jo, sas ame but. Ame nadjon babonáša samas. Nás slobodo te šon ávri thojimo kana premieri sas ame pek névo numeri, ke kodo jelentijas ke hodj bibaxtalo avela. Unjivar nás slobodo či varisave djila te khelen ke kodi sas bibaxtáli-djili.

M: Sar sas ek normalno djés tumenge ando milaj?

H: Ame samas sigo khote po than ká sas te sikavas ame opre. Mindig importante sas te avel lášo djés. Tena nás lášo djés nás ame publika te dikhen so keras taj ame pekodo lungu vráma sitjilam ávri. Ame gindonasas ávri ke hodj kon so te kerel. Jékh rátji me šaj simas so o xárno nakhavel, áver djés šaj simas žonglöri. Tela o jivend sitjuvasas ánde sa sogodi so apal po milaj sikavasas. Kongodi žutinas, variko nasváli vadj nasválo te kerdjilas birijas anda familija variko áver te kerel kodo so i nasváli/nasválo sas te sikavel opre. Kongodi žanelas sogodi.

Mirelle Gyllenbäck

Lovara tranzleto *Iren Horvatne*

Birinaŵ te resaw a ŝkolaki butji

A ŝkolako – berŝ ando England oprej ostime pe trine terminon. Andakodo e ŝavora ando England vi tela o milaj ŝan.

Muro ánav si Leigh, taj me ando England beŝav. Me jivende ŝav andi ŝkola. Milaje pe gáva phirav e tivolvosa anda kodo trubuj te anav manca a ŝkolake kenjvi, tena xasarav za but anda a ŝkolaki butji*. Khatar muri sitjárdi man si ek ŝkolaki kher-utnibutji láda. Sa kodi butji kerav so e ávera raklora andi ŝkola, numa me pe gáva kerav sa kodo. Ando tivoli sako djés man but butjij te kerav. Taj udjanakor vi pala muri cigni phenj site dikhav. Taj vi mura ŝkolaki butji site kerav. Muri dej lel sáma tena bistrav kado! Ando lágeri avel vi sitjárdo kon ŝutij ame a ŝkolaka butjasa.

Ande muri láda pherdo butji si! Sar te ŝanav sosa te lavma angluneske? Sakona butjakakenjva si ek farba taj muri sitjárdi iskirindas mange opre ke kana sar savala farbasa te kezdiŝ. Sako pánŝto kurko avel amáro románo sitjárdo néve butjenca vadŝ tena birij te avel atunči pa i poŝta biŝaven amenge.

Miŝtoj te aven palpále andi ŝkola tela o jivend. Ŝanav ke či sim palpále mura ŝkolaka – butjasa, mivelhodŝ sakodo kerdem vime sar mure klasake- amala andi ŝkola.

Anda i kenjva *Sar keren la glati*. Lovara tranzleto *Iren Horvatne*

Po tivolivo biknas ŝukárimaske bajura sar teŝaki-čésa taj teŝára.

Cirkusi Brazil Jack

Sas tut varikana ek suno te trádes eke cirkusesa? Kamlanas te phires po šelo vadj te des tut pa kora sar o bohoci vadj ke te šostu opre tela a cerhako plafoni? Dan tu gindo če barimango avesas, te bešlanas maškaral po sceno taj te sikaves tjire žukeles taj žanel te kerel formi sa so tu phenes leske?

Ando Švédó naj but cirkusa Taj amenge e majbute žénenge kado mangimo si numa suno. De sa kongodi šaj ginen sar si o trajó ando cirkusi. Ke akana si ek kenjva bute patretontca so sikavel e cirkusesko trajó. I kenjva Cirkusliv – Ett år med Brazil Jack bušol taj iskirimej pi švedicko šib. Khate saj ginas ke e artistura taj a cerhake butjarenca taj vi sa e avera kaj keren butji ande kado cirkusi maladjon sako berš ando marciuši ando Malmö, atunči kezdin e beršesko angluno turnévo. Von si anda Polska, Čexo, Ungro, Rumenia, Azerbadjan, Ukraina, Moldavia, Njamco taj Italia. Andale but žéne sinturaj. Sajékh ke von but áversoske šiba vorbin von hat-járenpe sar ek bari familja. But anda lende aven palpale berš pala berš numa de vi néve artistura aven. Ke sako berš trubul te anen ánde néve programura!

O Brazil Jack cirkusi si eka familja kon ando Malmö bešen, taj pe lengi phuv tordjon e cirkuseke – vurdona tela o jivend. I familja anda cirkuseskafamiljaj taj o dad si o Trolle Rhodin, i dej i Carmen taj e šáve o Trolle III taj o Max. O dopaš berš ande kheres bešen taj o dopaš berš tráden e cirkusesa krujo taj ande kampingos bešen. Sa khetáne ando Cirkus Brazil 40 žéne keren butji taj kana von tráden pe e droma lengo karaváni si 17 báre – motora taj vlečki.

I turnéva ando teluno Švédo kezdin, apal žan e cirkusesa ando intrego them andi Dorotea taj Lycksele opre ando upruno Švédo. Karing e 125 thanende sikaven opre o cirkusi. O cirkusi vi ando Gotland žal. Khote trin kurke ášon taj sako rátji numa jokhar sikaven pengo programo, taj andakodo sile vráma te grilezin, te pihenin, taj te aven khetáne. Sar po semesteri hatjárenpe majdnem. Aba kana kezdi te rátjajvel majsigo o cirkusi télefele avel ando Švédo taj o paluno programo e beršesko ando Lundoj. Apal kongodi kamel te žan khére te maladjon penga familjasa kas či dikhline pek dopašberš!

Pe e patretura saj dikhas akrobaton, bohocon, jongloren, tai muzikanton kon cir-den. I Rosi sikavel pesko numero e grastentca taj e žukelenca. Sa kadej lošaki sar ande muro suno!

Mai Beijer. Lovara tranzleto Iren Horvatne

*Beršeskevrámi,
álatura
taj natura*

O kham taj i balval

Ek rom žalas le dromesa. Sar žal maladjilo vov e khamesa.
Vov či das e khames djés. O kham xojajlo taj cipindas po rom.

- Roma, sostar, či dan man tu djés?
- Ke či san to Baro Raj!
- Aj žukar feri, roma! Avela pe tute tato milaj!
- Naj bajo, numa te phurdel i Balval!

Sar žal majdur, maladjilo vov e jivendesa. Či kadaleske či das vov djes.
Lel o jivend taj tordjarel e romes:

- Roma, sostar či des man djés?
- Ke či san tu o Baro Raj!
- Aj žukar feri, tu roma. Avela pe tute žuralo jivend!
- Naj bajo, numa tena phurdel i Balval!

Aj, kana avilas i Balval o rom aba de dural važdas
opre pesko kolopo taj das a Balvala djes, ke i
Balval sas leske o majbaro Raj.

Jek prinžardi paramiči phendij khatar: *Angelina Dimiter-Taikon*
Lovara tranzleto *Iren Horvatne*

Khereske álaterra

Kodala álaterra so ká e manušaj, páčake-álatonge phenenle taj kadalen si hasna pe but riga. I guruvnji thud del, taj anda o thud šaj keres čil taj tjiral. Khatar o bakro si ame o djapjuvo so šaj keras andales thav taj anda kodo šaj keras pulo- vera, korakodikhlo taj šapki. Anda o thav vi šaj keras táto poxtan taj te keras andales colo pi phuv. E khanja árne šon anda sos šaj pekas láše guglimáta. E birulja guglo adjvin den ame. E grasten šaj astaras ánde angla e vurdona taj atunči von birin te cirden sa sogodi amenge. E žukela sáma len pe amáre khera tena birin e čor te žan ánde. E mucu e šimijákon xutjilen tena trubunas te inkras ke hodj opre xan amáro xábe.

E álaton vi šaj šinen téle taj atunči šaj xas lengo mas.

De varisave álaterra numa anda i vojaj amen. Unjen numa si žukel hiába naj le kher te lel o žukel sáma pe kodo. Áveren si mucu numa ke hodj kodala kecave kovlej taj mištoj te xutjilenle. Si kas si čiriklja ando ketreci so djilaben. Áveren mášej ando akváriumo so usin. Kecave álatonge phenen amalicka álaterra.

- Ek grast so si te bešen préles si ek amalicko álato?
- Če ávera álaton tu žanes so kecavej?
- Sar phenelpe kodale álatonge so ando slobodo trajin?

Fatima Bergendahl

Lovara tranzleto *Iren Horvatne*

Romane sitjarimata taj phendimáta pa e álatura

Na šuv i piri po bov, mig či xutjildan e mášes!

Sätt inte grytan på spisen, fånga fisken först!

A mucake vundji mindig ávri pusaven anda o gono.

Kattens naglar kommer alltid ut ur säcken.

Na kin e bales ando gono!

Köp inte grisen i säcken!

I bori sar o ruvi.

Sonhustrun är som en varg.

Náštig hamis e balesko mas e žukeleske masesa khetáne.

Det går inte att blanda griskött med hundkött.

Lika barn lekar bäst!

O žamutro si sap tela o bov, kana tatjol avel ángle taj bašol.

Svärsonen är som en orm,
då och då skallrar han och hugger till.

Lako muj phirel sar ek papinj.

Hon pratar i ett, hon kacklar som en gås.

Te žal sa pe žukela taj pe bale!

Allt skall gå på hundar och grisar!

(en besvärjelse)

E phendimáta si ávre line anda Pay žuvindó – Romané sityarimata hay divanori/Vishetens brunn
– Romska ordspråk och talesätt, Mikael Demetri och Angelina Dimiter-Taikon.

Lovara tranzleto Iren Horvatne

I žungali papinj

Sas te rakhadjol eka papinja pánž pujura. E štár anglune pujura rakhadjile párne taj o pánžto rakhadjilo kálo. Kana dikhlas i papinj ke lako jékh pujo kálo sas šudaspe lestar. E ávera pujura či khelenaspe e kále pujosa, taj mindig korkoro sas voj. Či e ávera čiriklja či kamenas te khelenpe e kále pujosa.

Ek djés kidinepe sa e čirikja andi bár taj phenen e kále pujoske:

– Tu site mukes amári bár, tu či san anda amáre!

– Tu šoha či avesa šukár papinj sar tjire phral!

O kálo pujo dikhlas pe peske phral taj pe peski dej brigasa. Von numa bolde lestar pengó šéro taj čina či dikhenas palaleste kana voj gélotar. Kana reslas o kálo pujo ando báro věš las te rovel. Báro šil sas, o jivend reslas taj o pujo musájsas te rodel ká te bešel tena merel khatar o báro šil. Rakhlas ek cigni gedra eke čigne kopáčesa taj khote cirdaspe ánde. De o kopáči nas dosta táto e kále pujoske, taj khatar o báro šil zalisajlas o kálo pujo.

Nadur khotar sas trin románe familiji penge vurndonenca taj cerhenca. Vi len las o báro šil taj lenge grast či birinas te phiren khatar i šudri balval. E rom sigo vazde penge cerhi, kas sas vurdon kidine kašt te šon ando bov. O Janko taj o David sas duj románe šavora anda románi bár taj vi von géle te kiden kašt te šaj keren jag.

O David kidelas kašt pi jékh rig, taj o Janko kidelas pi áver rig, kana o David cipij pala o Janko:

– Janko! Janko! Av taj dikh so si katka maj sigo!

O Janko nášlas sigo ká o David taj dikhel eke cigne kále pujos morcome ande leske vast.

– Av ingras les ande mámako vurdon te tatjol opre, inke trajij, phenel o David.

– Av maj sigo! Phenel o Janko.

Lengo mámako vurdon sas báro taj ek báro bov tatjárelas o vurdon. O Janko taj o David sigo nášle andi bár tena merel o kálo pujo. Ando vurdon bešelas lengo dad taj pelas teja.

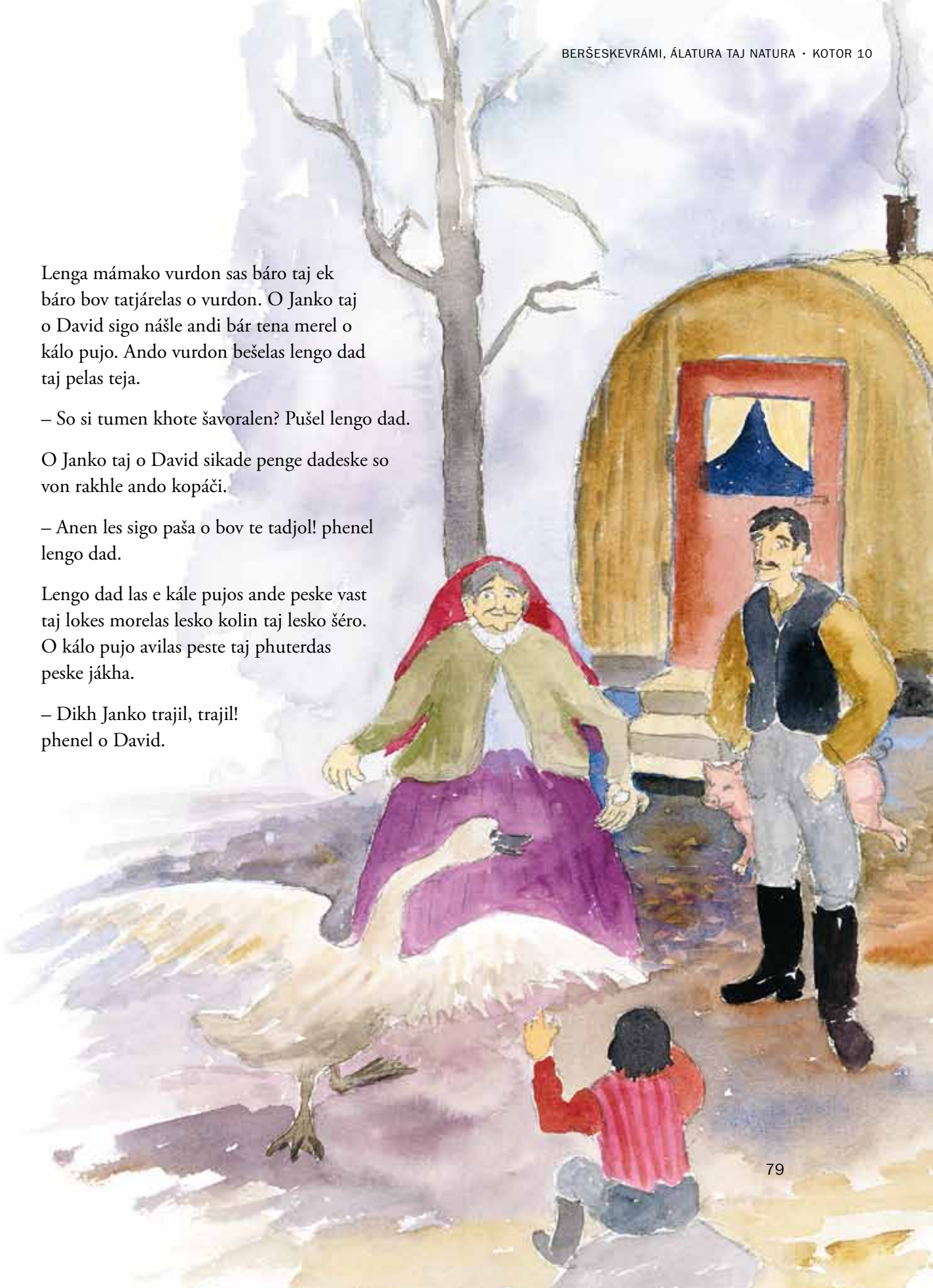
– So si tumen khote šavoralen? Pušel lengo dad.

O Janko taj o David sikade penge dadeske so von rakhle ando kopáči.

– Anen les sigo paša o bov te tadjol! phenel lengo dad.

Lengo dad las e kále pujos ande peske vast taj lokes morelas lesko kolin taj lesko šéro. O kálo pujo avilas peste taj phuterdas peske jákha.

– Dikh Janko trajil, trajil! phenel o David.

– An te šas les andi táti kapa taj te dasles ek cera marno! phenel o Janko.

O Janko taj o David denas e pujos te xal márno, lengo dad gélotar te anel páji te šaj xalaven e pujos, taj vi te avel le páji ká o tjirajimo taj xalajimo andi bár.

E duj šavora inkrenas e kále pujos mišto taj vi kamenas les ke šaj khelenaspe lesa te nášel pala le andi bár. O cigno kálo pujo sakodjés bárolas, taj leske por sa maj párne kerdjonas. E rom pek than ášile soro jivend ando véš. Kana avilas o tavasi o cigno kálo pujo kerdjilas ek šukár bári pární papinj. Kana avilas o tavasi vi e romenge musájsas te roden penge ávera familijen kon pe ávera thana ášile tela o jivend.

I papinj las te bašol pala e šavora ke pale korkori sas te ášol i papinj

– Dikh, Janko sar rovel i papinj pala ame, phenel o David.

– Dikhav, phenel o Janko, brigasa taj ásvále jákhenca.

E rom téle kidine penge cerhi, astarde e grasten angla e vurdona taj trádetar. I papinj ášili korkori ando báro véš. Pala but phirimo reslas i papinj ká ek bavoráko. E bavorákos sas but grasta, guruvnja, khanja taj bakre. Sas les vi ek šošoj, ek muca, ek žukel taj ek busnji. I papinj ek cera daralas te žal ánde ande bavorákoski bár. Sa e ávera álatura dikhenas pi papinj. Šoha či dikhle kecava šukára papinja.

– Khatar aves tu? pušel o grast a papinja.

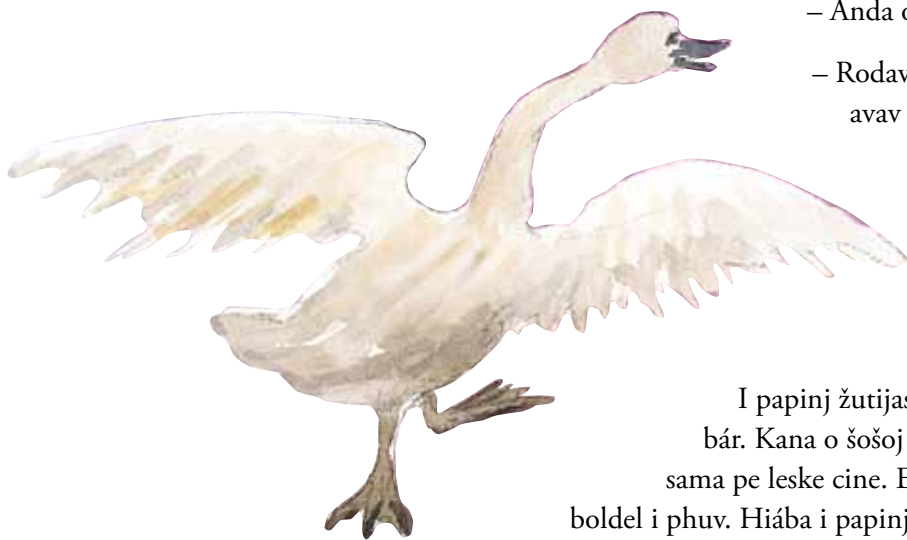
– Anda o véš, phenel i papinj.

– Rodav mange variká ká šaj bešav, tena avav korkori, phenel i papinj.

– Khate si but than, phenel o šošoj.

E álatura žutinde a papinja te kerel peske ek fécko ká šaj sovel. O tavasi sigo načilo.

I papinj žutijas e ávere álaton ande bavorákosi bár. Kana o šošoj žalas te rodel ropaja i papinj lelas sama pe leske cine. E grastes žutijas te cirdel i eka te boldel i phuv. Hiába i papinj nás zuráli žutijas sa jékh te cirdel

e grastesa. E šavora kamenas a papinja, numa i muca či kamelas a papinja. Sako rátji kana i papinj sovelas kamelas i muca te xala. Jokhar ranglas a papinja taj ášilo ek semno khatar a mucake vundji préla. E ávera álatura či tromanas te phenen a mucake khanči, ke i muca sas e bavorákoski favorito taj lake sa slobodo sas te kerel so kamelas.

Ek djés aba i papinj či birijas numa te márelpe a mucasa sako rátji taj géltar khatar o bavoráko taj e álatondar. Pháro sas leske anda leske barátura anda o grast, o šošoj, i busnji taj anda e khanja taj butivar gindojas prále. Kana o báro milaj avilas i papinj reslas ká ek báro páji.

– Khate piheni mange daspe gindo i papinj.

Kana šunel cipimo taj djila ek semo majdur khatar o páji. Uštjilo taj gélo te dikhel so si. So dikhel, variso romen kon djilaben taj khelen taj ek bári jag si khote. Kana maj páše žal dikhel ke vi o Janko taj vi o David khotej.

I papinj lende nášli taj bašol préle.

– Dikhnen romale, dikhnen če šukár papinj avili ánde ande amári bár! phenel ek romnji.

O Janko taj o David či pinžárde a papinja anglunes numa palakodo pinžárdela. Vi o Janko taj vi o David vazde a papinja opre ande penge vast taj inkrenasles paša pende.

Cera majdur khatar o páji pherdo párne papinja cirdenaspe ke sas te rakhadjon lenge pujura.

– Eta kadala si tjiri familija, phenel o Janko a papinjake.

– Lenca šaj trajis pek than, phenel o David a papinjake.

E párne papinja, dikhle ke avilo i papinj lende. Khatar i but butji ande bavorákoski bár e álatonca, kerdjilo báro taj zurálo, taj e papinjan vorta trubulas ek zurálo murš te lel sáma pe lende taj pe lenge pujura. Palak skurto vráma i papinj rakhlas peske eka žuvja taj sas les apal vi cigne pujura. I papinj mindig gindojas po Janko taj po David so žutindeles ando báro šil kana rakhleles ando kopáči.

H C Andersen, phendas pala o románo o *Erland Kaldaras*

Lovara tranzleto *Iren Horvatne*

Muro grast o Marko

Sigoj detehára. O bašno inke či bašilas. O jékh so šundjol si o páji so buborékolij pala e paposko kher. Me ávri dikhav anda muri soba pa i cigni feljastra. E patra kezdin te paruvén farba po galbeno, lolo taj narančovo. Če šukára farbij! Hatjárav ke o öso aba avel.

Muro papo uštjilo aba? Adjés žas ando gav so paša amej páše po foro te biknas amáre puráne grastes e Markos taj te kinas eke néve grastes. O Marko dulmut aba sas amende, inke cigno simas kana amende pélas. Akánik voj aba phuroj taj aba či birijpe. But dand peradas taj aba či birij či te xal aba kade mišto. Taj aba leske si pháres te žal ke lesko jékh purno dukhal taj anda kodo voj aba či birij mure papos te žutij te bolden i phuv pí mál. Khate šinde mure gindura. O papo cipij, – Ismet, uradantu? Me phenav, – Jo papo, avav!

O papo či phenel khanči sarso pa o véš žas perdal. Numa po drom dikhel so ando gav žal ánde. Či tordjuvas či te piheninas. Jékh so pušel ke hodj šili mange.

Gindoyma anda sos sidjárel kade. Kamel e Markos te biknel aba so majsig? Vov žanel ke hodj náštig bikneles pe bute love, de čina náštig ášol leste. Kon gindoja práles? Či tromav te phenav mure paposke ke me kamos te lav mange e Markos!

But žéne avile po foro. Khate si so e xarkomasa keren butji, e šéle so keren taj vi muzikantura. But žéne kamen te kinen e Markos. De muro paposke či kamelpe te bikneles khanikaske. Ale me gindonavma kamel vov vičáčes te biknel kadale grastes?

Muro papo phenel mange te lav sáma po Marko még vov avel palpále. Vov žal taj dikhel palak névo grast te šaj kinel. Kana o papo aba či dičol atunči me xutjilav e Markos taj phenav leske lokes ke hodj sar kamavles.

Pak cerra vráma o papo palpále avel taj asal. De angluneske site žas te kinas amenge xábe taj a mámake. Pušav – Aj či biknas e Markos? – Na muro šávo! Na me či birinav te trajinav bi mure Markosko. Kames te avel tjiro? Tu site les préles sama nadjon! Ke trubuj amáre néve grastes ek amal, vadj so phenes tu? Muro jilo kamajimasa pherdjilo.

Fatima Bergendahl. Lovara tranzleto Iren Horvatne

Kin eke grastes, dade! – Köp en häst, far!

Dade, kin mange grastores

Te grižij kamav me les

Dav les paji andaj vedra

Thaj vorzo anda' gonora.

Leske bal me khuvavnjdorasa čunri kerav

Či mukhav le jakhendar

Xaxavav les pe čar.

Phabajori me les dav

Thaj po nakh les čumidav

Kin dade, mange grastores

Khurores, te šaj kamav les!

Köp en häst, far, som jag får ha.

Jag lovar han ska få det bra.

Vatten i hinken och varma täcken

och alltid havre i säcken.

Att manen ska flätas är viktigt

med rosetter och vackra band.

Fint gräs ska han få ur min hand

och aldrig lämnas ur siktet.

Äpplen ska han också få

och pussar på mulen då och då.

Köp en häst, far, som jag får sköta

helst ett föl för de är så söta.

Leksa Manus, Lettland

Tranzleto švédicka *Sture Pyk*

Diktura pa o milaj taj pa o jivend

Milaj

O milaj avel
O tatjimo taj e pája šoren e manušen!

O kham phabol, tatjárel
Sa sogodi bárol, sa sogodi phabol

E djésa si lungi
E rátja si skurti

E šavora najon, asan

Kana o brišind del
e phure i baxt hatjáren

Jiv

Párno, kovlo
Šudro, kindo
E cigenge taj e ternenge
jákha phabon
Lengo jilo resel

O páji si pahome, o kher tadjárel
e šavoren kharel:
Šavorale, aven taj khelentume
keren eke jivendeske manušes.

Fatima Bergendal

Lovara tranzleto *Iren Horvatne*

Jivend

Lungo, páрно, šudro
kamado e ternendar, taj e cigendar

O thuv khandel
e kašt phabon

I balval phurdel

O jiv del
– Av ávri taj kheltu ando jiv!
E intregi šáve pungrálej, nángej
de lošakej taj sastej!

Khamesko – tunjárimo

E khamesko- tunjárimo si kana o šonatiko nakhel maškar i phuv taj o kham taj kadala si pek vorta linija. O kham karing e 400:var maj bároj sar o šonatiko de 400-var majduri. Kado kerel ke hodj kana o kham taj o šonatiko dikhen pa i phuv sa jékh báro dičon ávri.

Kana e šonatikoski – šalin garavel o kham kodo phenen e khamesko – tunjárimoj pherdones. Kado nadjon unjivar si, taj kado sas ando Švédo paluneske 30 juni 1954. Kade iskirij o Hans Caldaras ande peski kenjva I betraktarens ögon sar vov trajindas kado perdal sar šavoro:

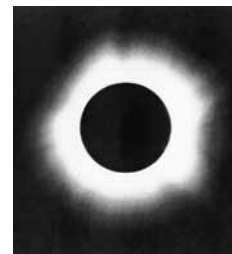
”Kado milaj sas e khamesko – tunjárimo. Kongodi anda o lágeri géle ávri taj dikhenas po kodo so phenenas Dévleski voja. E majphure manuša trušul šuvenas taj cipinas. ”O Dél te ferij ame sa sogode nasvalimastar, čorimastar taj bajondar“.

Me seronav ke e barnavi thudeske gláži phaglam taj kodalenca dikhasas opre po čér. Kana o šonatikoski šalin šaradas o kham ek šudri balval gélas perdal ando lágeri. Tista kálimo kerdjilo de numa mizméri sas. Vi intresanto sas de vi daravno udjanakor. Kongodi cipijas kana hitrelen ek jagaki gloria sas krujal o šonatiko. I mámi ando vurdon bešelas taj rovelas. Voj gindijas ke hodj a jumako paluno djés avilo taj hodj i juma xasajvela. De pala cera vráma, načilas kodo. O kham ávri avilo taj kongodeske maj feder kerdjilo. E majbut žéne hatjárenas ke variso unikumo birinde von perdal te trajin“.

Sar sako trito berš ando Švédo si ke hodj o šonatikosko – šalin garuvel o kahm. Atunči e khamesko – tunjárimo phenen partiell, numa feri ek kotor. Kado sas paluneske 1 augustuši 2008. Kana numa partiell – ek rig si kálimo atunči či hatjárdjolpe dárako, de šaj dikhen ke hodj o kham šaradjol te dikhena pak tunjáriko gláža vadj specialno – jákhengigláža. Kade dičol ávri sar o kham te šaradjolas eke kále šonatikosa.

Kati Dimiter-Taikon

Lovara tranzleto Iren Horvatne

E jaga mundajle – Eldarna har slocknat

Ai nene, ai nene
yagorya murdine
pashine o Roma
otkinyona droma
Sov i tu chavo
mro tikno khuroro
ai nene, ai nene
Te dikhes tu sune khamoro
ai nene

Ai nene
ruvore pashine
zasute chiriklya
na urnyana gilya
Sov i tu chavoro
mro tikno jukloro
ai nene
Baxt yanela sune
chonoro

Ai nene
shtil si patria parbe
e balval na phurdel
yoi Romensa sovel
Sov i tu chavoro
mro tikno machoro
ai nene

Sir ushtasa me
pir droma Romane
jasa tu sir baro
ai nene

Akana tu zasov
mro tikno chavoro
ai nene
te yavela loko dromoro
ai nene

Vyssa, vyssa

eldarna har slocknat

vårt folk har gått till vila

vägarna är trötta

Sov lille pojken min

sov mitt lilla föl

vyssa, vyssa

Dröm om den lilla solen

Vyssa, vyssa

Vyssa, vyssa

varengens ungar har gått till vila

fåglarna har somnat

de har slutat sjunga

Sov lille pojken min

sov min lilla valp

vyssa, vyssa

Dröm om lyckan

och om en liten måne

Vyssa, vyssa

bladen hänger bleka

vinden blåser inte mer

den har somnat hos vårt folk

Sov lille pojken min

sov min lilla fisk

vyssa, vyssa

I morgon när du vaknar

följer vi vårt folk längs vägar

där du ska gå som en vuxen karl

vyssa, vyssa

Sov nu

lille pojken min

vyssa, vyssa

måtte vägen din bli lätt

vyssa, vyssa

Bi ánavesko djili anda o Ruso

Tranzleto švédicka *Gunilla Lundgren*

Literatur registra

Kenjvi

Cirkusliv – Ett år med Brazil Jack teksto Gunilla Lundgren fotovo Malcolm Jacobson, LL-áridinimo, 2008. O teksto jekhrigutnoj švedicka, barváloj po fotovura ande štár-farba. I iskiritorca taj o fotografo e Cirkus Brazil Jackosa sas ek berš. Khate maj páše avas e manušenca taj o trajo so si andek tradicionelno familjako-cirkusi.

I betraktarens ögon – Memoara, Hans Caldaras, Prisma, 2002. Si vi sar poket – kenjva khatar o 2008. O teksto si švédicka. O Hans Caldaras rakhadjilo ando 1948. I kenjva kezdi ek palpále – dikhimasa pa e njámoski historia. Leske koreško phendimasa del ek zuráro dikhimo sarsas e romengo trajo ando Švedo.

Jävla ziganarunge, Monica Caldaras, Podium, 2007. O originálno avilas ávri pe a Corona ávridinimastar ando 1973. I névi kenjva ávri avilas 1981-to berš dujto revidericko ávri-dinimo. O teksto švédickaj. I kenjva kezdi a Monica Caldara-sake angluna-vorbasa so sikavel sar e romengo situaciovo kerdjilo majfeder sar i kenjva avilas avri angluneske majbut sar 35 berš. Lášo dikhimo del pa e romengo trajo taj tradicovura.

Katitzikenjvi, Katarina Taikon (1932-1995). I Katarina Taikon iskirindas 14 korko-riobiografijake kenjvi pak romani šej pa i Katizi. Voj kadala kenjvi švedicka iskirindas taj angluneske ando 2008 so lake Katizi kenjvi angluneske avile ávri romanes pa o ávre-dinipo Podiumo o Hans Caldaras tranzletalindas le. Akánik si vi sar šunimaski-kenjva o Hans Caldaras gindasle ánde sa pe kodo ávri-dinipo.

Mure anglune Paramici – Paramiči, O Erland Kaldaras Nikolizsson phenele, Skolverket, 2004. O teksto si kelderašicka. Ànde si klasiciska paramiči pala romanipe. Barvales si makhli a Raija Walleniusatar.

Nadja Taikon – Tjejen från Tanto – É šej anda Tanto, švédicko tekstoj Karin Mannerfelt, fotovo Ann Eriksson, LL –ávridinimo, Stockholm 2003. O teksto romanes po kelderašicko kerdas i Maja-Lena taj o Fred Taikon. Andi kenjva sikavelpe kana i Nadja gélas te inkren a Kála Sara. But fotovura si po Internet sar inkren a Kála Sara. Rode po Marie sur la Mer. Pe kadala riga o teksto butivar francuzickaj. O informaciovo englišicka sar a Kála Sara inkren si po wikipedia.org/wiki/saint_sarah.

Sar keren la glati, Skolverket 2000. E tekstura iskirimej ando EU-projekto taj si e dromeske- ternenge ando England taj Francuzo. Tranzletalindas kelderašicka i Angelina Dimiter-Taikon. Mila de i kenjva náštig anavenla aba.

So Ame Kerdam – Sitjáromaski kenjva e kelderašickone sitjuvnenge, Monica Caldaras, Ivan Nikolizsson, Erland Kaldaras Nikolizsson, Skolverket, 2000. Kelderašicka. Si ánde vi jekhrigutne tekstura taj vi maj lungi tekstura maj phára šibasa. Kado del telutno žutori pi sitjáromo ando ”bazickovorbengo žanajimasko” levelo.

Svarta rosor – Kále ruži – Romani litteratura, kultura taj historia, Gunilla Lundgren, Kenjvako-ávridinimo Tranan, 2003. O teksto si švédicka. Varisave djila original delpe palpále romanes. Prezentáljij 12 romane iskiratoren anda 11 themen. I kenjva kezdi eke pherdipe kapitolosa pa e romengi historia, šib taj kultura. Ilustrálime si fotovonca.

Utan hus, utan grav Románe djila taj diktura – Bi kheresko bi limoresko, Gunilla Lundgren, redaktori, Wahlström taj Widstrand, 2002. O teksto si švédicka taj romanes. Ande kadi kenjva si 21 djila taj 20 diktura, e majbut si paralelt – tekstura po romano taj švédicka. Kon ánde e kate ande majbute sar biše themen aven. Ande amári sitjimasi-kenjva šov diktura/djila lam. Ame lam ke hodj pe kodo romano varietoto te aven ande kadi kenjva sar o originálno varietoto so si romanes. Ilustrálime si fotovonca khatar e pinžarde fotografura anda majbute themen.

Vishetens brunn – Pay žuvindo – Romané sityarimáta hay divánóri, Mikael Demetri taj Angelina Dimiter-Taikon, Skolverket, 2002. O teksto si kelderašicka taj švédicka. Andi kenjva si karing e 100 romane sitjáromata taj magiji. Sako si vi švédicka. Si kana vi hatjáromo si po švédicko taj si vi kana švédicko sitjáromo si so sa kodo phenel., de eke ávre maladjimasa. Ilustraciovura ande farba a Ivanka Laparovatar.

Žurnála taj webadresa

É Romani Glinda – Žurnáli švédicka so dikhel pala e romane pušimata ando Švedo taj vi ande ávere themen. Webadresi: **www.romaniglinda.se**. Trubujas te avel po bilblioteko!

Le Romané Nevimata – Žurnáli romanes so o majbut karing e ternej. Štárval avel ávri ando berš. Aktuelno informacija si vi po Interneto švédicka taj romanes. Webadresi: **www.nevimata.com**

Pe e *Skolverketeskoski rig* **www.modersmal.skolverket.se** informaciovo si švédicka taj pe majbute varieteton romanes. E romane riga phirde dejake-sitjárde keren.

A *Sibako-godjipesko* (Språkrådet) rig **www.sprakradet.se** si but informaciovo pa e rom ando Švedo taj vi riga pe ávera aktulni webplacura.

E sitjárimaske kenjvi i Paramiča taj o čáčimo – románes 1-2 si pe a romana šibako sitjárimo. Ande e tekstura phenelpe kecavo so sas dulmut, kecavo so e sitjárdenge dejanca/dadencia kerdjilaspe kana von sas ternet aj so kerdjolpe akánik. E sitjárimaske kenjvi si ávri dine ande kenjvaki forma pi arlicko šib, kelderashicko taj po lovaricko romani šib. Ande kadala tekstura si romano perspektivo, taj si ánde o romanipe. Selduj kenjvi taj ek švédicko verzija si pe e Skolverketoski rig www.skolverket.se

E kenjvi kerdine: Angelina Dimiter-Taikon, Fatima Bergendahl, Iren Horvatne, Jonny Ivanovitch, Kati Dimiter-Taikon, Mirelle Gyllenbäck taj i Mai Beijer, kon o projekto inkrelas.

Skolverket

www.skolverket.se